

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Київський національний лінгвістичний університет

Кафедра тюркської філології

Кваліфікаційна робота магістра

з турецької філології

на тему:

**ЛЕКСИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТУРЕЦЬКИХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ**

Студентки групи Мтур 61-22

факультету сходознавства

денної форми навчання

Освітньої програми

Східна філологія: турецька мова і література,

переклад, методика навчання

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.068 Східні мови та

літератури (переклад включно),

перша – турецька

Солоданюк Яни Віталіївни

Науковий керівник:

доц. Сіленко Наталія Василівна

Допущена до захисту

«___» _____ 2023 року

Завідувач кафедри

_____
(підпис)

_____
(ПІБ)

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТУРЕЦЬКИХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ.....	7
1.1. Переклад як процес міжмовної трансформації.....	7
1.2. Вивчення перекладацьких трансформацій вітчизняними та зарубіжними вченими.....	25
1.3. Переклад суспільно-політичних текстів з турецької мови на українську.....	34
Висновки до розділу 1.....	39
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТУРЕЦЬКИХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ.....	41
2.1. Лексичні перекладацькі трансформації при перекладі турецьких суспільно- політичних текстів українською мовою.....	41
2.2 Граматичні перекладацькі трансформації при перекладі турецьких суспільно-політичних текстів українською мовою.....	50
Висновки до розділу 2.....	60
ВИСНОВКИ.....	62
ÖZET.....	65
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	67

ВСТУП

Переклад – це різновид лінгвістичного інструменту, який створює текст, що є комунікативно еквівалентним вихідному тексту. Комунікативна еквівалентність виникає тоді, коли реципієнт простежує функціональну, семантичну та структурну відповідність перекладу вихідному тексту.

З іншого боку, переклад – це передача вихідного тексту іншою мовою зі збереженням його єдності змісту і форми. Ця єдність досягається шляхом відтворення загальної ідейної суті вихідного тексту разом з його унікальними стилістичними особливостями на іншій мовній основі. Для досягнення цієї єдності не обов'язково встановлювати формальну еквівалентність.

Порівняння засобів, що використовуються в різних мовах, можливе лише шляхом зіставлення функцій, які виконують різні мовні засоби. Тому точність перекладу – це не формальна відповідність вихідному тексту, а функціональна точність.

Критерії точності перекладу постійно обговорюються. Це пов'язано з тим, що точна передача лексичних і синтаксичних особливостей вихідного тексту тягне за собою втрату важливих аспектів змісту. Крім того, дослівний переклад при передачі виразів може призвести до неточних перекладів.

При перекладі на іншу мову відмінності в структурі цієї мови ускладнюють збереження і передачу значення слів. Слова як лексичні одиниці є частиною лексичної системи мови. Оскільки значення і семантична структура слова є універсальними в кожній мові, лексична система мови оригіналу і мови перекладу може не збігатися. У цьому випадку на перший план виходять лексичні трансформації, як “відхилення від словникових відповідностей”.

Перекладач займається не лише текстом, але й його культурно-історичним підтекстом. Терміни "мовна картина світу", "національний світогляд", "творча індивідуальність автора" та "художній шедевр" безпосередньо пов'язані з процесом перекладу. Відмінності в структурі мовних систем, особливості культурно-національного середовища, в якому функціонують оригінал і переклад,

художня своєрідність першотвору визначають неможливість відтворення всіх особливостей оригіналу в новій культурно-мовній системі.

Тому очевидно, що слід виходити з того, що неможливо передати всі параметри оригінального твору в повному обсязі. Перекладач має лише частину оригінального тексту і може додати щось своє. У цьому випадку порівняння між текстом оригіналу і перекладеним текстом повинно і може ґрунтуватися на ступені близькості і співвіднесеності між двома текстами. Важко перекласти великий твір поодиноці, саме тому професія перекладача вважається і посередницькою, і творчою водночас.

Слова, як лексичні одиниці, є частиною лексичної системи мови. Оскільки значення та семантична структура слова є унікальною для кожної мови, воно може не відповідати лексичній системі мови оригіналу або мови перекладу.

У цьому випадку на перший план виходить трансформація. Трансформація уможлиблює перехід від одиниці мови оригіналу до одиниці з певним значенням у мові перекладу, і це називається перекладацькою трансформацією. Трансформації можна розділити на лексичні, граматичні та стилістичні, залежно від характеру одиниці, з якою працюють у процесі перекладу.

Багато мовознавців, лінгвістів та перекладачів аналізували проблему перекладу. Теоретичні аспекти перекладу суспільно-політичних текстів розглядали І. Сіняговська, А. Задорожна, А. Банзерук, З. Харріс, І. Корунець. Всі вони відмічають особливу специфіку суспільно-політичних текстів, яка багато в чому ускладнює роботу перекладача.

У сучасному світі все більше уваги приділяється якості перекладів суспільно-політичних текстів. Зростає інтерес до політики інших країн і народів, а суспільно-політичні тексти відіграють важливу роль у відтворенні реалій різних культур. Саме еквівалентний, тобто адекватний переклад дозволяє реципієнту правильно сприйняти суть суспільно-політичного тексту. Вітчизняні тюркологи такі як Сорокін С.В, Пілик В.В та Сіленко Н.В. охарактеризували цю тему досліджень, присвячених особливостям перекладу з турецької мови на українську та навпаки.

Тому **актуальність** даного дослідження полягає у вивченні особливостей способів перекладу лексичних одиниць турецьких суспільно-політичних текстів, що є особливо важливим для вивчення способів перекладу.

Мета роботи – у визначенні лексичних та граматичних трансформацій при перекладі суспільно-політичних текстів з турецької мови на українську.

Поставлена мета зумовлює виконання наступних **завдань**:

1. визначити теоретичні засади дослідження перекладацьких трансформацій;
2. розглянути наявні основні класифікації перекладацьких трансформацій;
3. проаналізувати наявні лексичні перекладацькі трансформації при перекладі турецьких суспільно-політичних текстів;
4. виокремити наявні граматичні перекладацькі трансформації при перекладі турецьких суспільно-політичних текстів.

Об'єктом дослідження є перекладацькі трансформації.

Предметом дослідження є лексичні та граматичні перекладацькі трансформації при перекладі турецьких суспільно-політичних текстів з турецької мови на українську.

Матеріалом дослідження слугували турецькі суспільно-політичні тексти з Інтернет-видань (“Hürriyet”, “Habertürk”, “BBC Türkiye”, “Cumhuriyet”, “CNN Türk” тощо).

У роботі були використані такі **методи** як: перекладознавчий, зіставний та констрактивний аналіз суспільно-політичних текстів; перекладацький метод, що об'єднує компаративний, типологічний, лінгвостилістичний та культурний підходи задля дослідження особливостей перекладацьких трансформацій при перекладі турецьких суспільно-політичних текстів; описовий метод (при визначенні змісту турецьких текстів газетно-публіцистичного стилю); метод критичного аналізу (для вивчення праць науковців; метод суцільної вибірки (для пошуку фактичного матеріалу та прикладів із джерел засобів масової комунікації Туреччини); синтез результатів проведених лінгвістами досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що *вперше* було проведено дослідження лексичних та граматичних перекладацьких трансформацій саме на прикладі турецьких суспільно-політичних текстів.

Теоретичне значення дослідження пов'язано з поглибленням теоретико-методологічних засад вивчення лексичних та граматичних трансформацій при перекладі суспільно-політичних текстів з турецької мови на українську, що відповідає вимогам сучасних мовознавчих досліджень і розширює їхню базу.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у можливості їх використання в навчальному процесі при викладанні університетських курсів, зокрема при розробці навчальних матеріалів для практичного курсу сучасної турецької мови, теорії та практики перекладу, лексичних труднощів перекладу, постперекладацького редагування, курсів за вибором, курсів з основ перекладознавства з турецької мови.

Апробація результатів дослідження. Основні положення проведеного наукового дослідження «Лексичні перекладацькі трансформації при перекладі турецьких суспільно-політичних текстів» викладено у "Ad orbem per linguas. До світу через мови". Матеріали Міжнародної науково-практичної відеоконференції "Наративи сучасної України у світовій геополітиці", 18-19 травня 2023. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2023. 784 с.

Структура роботи складається із вступу, двох розділів, висновку, списку використаної літератури. Загальний обсяг курсової роботи нараховує 70 сторінок, з них основного тексту 67 сторінок. Список використаної літератури складається з 65 позицій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТУРЕЦЬКИХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ

1.1. Переклад як процес міжмовної трансформації

Переклад з однієї мови на іншу – це процес передачі змісту тексту, написаного однією мовою, за допомогою засобів іншої мови, а також результат такого перетворення. Це дисципліна перекладознавства, яка включає в себе різні галузі знань. До них належать теорія перекладу, аналіз перекладу та педагогіка перекладу.

Переклад – це одна з найдавніших і найстаріших у світі видів діяльності, в яких бере участь людина, яка забезпечує спілкування між суспільствами, об'єднує культурні цінності між різними суспільствами та служить мостом між цивілізаціями.

Переклад зближує елементи соціуму, а також він зустрічається в кожному епоху. Він виступає засобом взаємного обміну інформацією, яке дозволяє суспільствам виходити за межі своїх кордонів. Під час передачі повідомлення з вихідного тексту в текст мови перекладу необхідно звертати увагу на те, що цей процес підпадає під дію певних принципів, тому що процес перекладу – це міжмовна та міжкультурна діяльність. Таким чином, неминучою стала поява ряду перекладацьких трансформацій, на які слід звертати увагу перекладачеві при передачі повідомлення у культуру мови перекладу. В письмовому перекладі, важливе місце посідає рівноцінна заміна вихідного змісту у тексті мови перекладу, з огляду на тип вихідного тексту та культурної складової.

Перекладацька трансформація є фундаментальною одиницею перекладу як діяльності. Важливим є також використання перекладацьких трансформацій у текстах, що належать до різних функціональних стилів мови. При перекладі текстів різних функціональних стилів пріоритетними є різні типи трансформацій, тому рекомендується проводити аналіз з метою виявлення найбільш часто вживаних трансформацій у текстах, характерних для певного функціонального стилю мови.

У процесі перекладу одиниці вихідного тексту трансформуються в першу чергу, а одиниці перекладу – в останню. Тому нас цікавлять як вихідний і цільовий тексти, так і процес перетворення вихідного тексту в цільовий. Однак навіть такого підходу виявилось недостатньо. "Переклад за своєю природою є опосередкованим. Тому що його мета – донести до читача перекладеного тексту ідеї, написані іншою мовою автором оригінального тексту" (Подолкова, 2002, с. 34).

Переклад – це засіб, за допомогою якого стають можливими зв'язки (комунікація) між носіями різних мов. Тому першочергове значення в теорії перекладу має матеріал комунікативної лінгвістики, що стосується особливостей акту мовної комунікації та впливу контексту і ситуації на сприйняття текстів.

Переклад є складним процесом, який вимагає врахування багатьох аспектів для забезпечення точного та ефективного передачі значення між мовами. Переклад повинен забезпечити еквівалентність між словами та виразами, зберігаючи їхнє семантичне значення. Вибір слів повинен відповідати контексту та реєстру мови. Звичайно, є важливим зберігання структури речення та граматичних конструкцій мови оригіналу, уникання синтаксичних помилок, які можуть виникнути при перекладі, розуміння і врахування відмінностей між культурами, щоб уникнути непорозумінь та невірних тлумачень, підтримка стилів мови вихідного та цільового текстів, врахування формальності та інтонації, що відповідають оригіналу, використання точної та відповідної термінології для спеціалізованих текстів, урахування характеристик цільової аудиторії при формулюванні перекладу, дотримання строків та графіків, особливо у випадку невеликих завдань або невеликих текстів, виправлення помилок, перевірка та виправлення будь-яких помилок, щоб забезпечити високу якість перекладу.

Загально кажучи, успішний переклад вимагає глибокого розуміння мов, культур та контекстів обох мов, а також вміння передати не лише слова, але й сенс і емоції оригіналу.

Погляди дослідників на природу та механізми трансформаційних прийомів перекладу різняться, але незалежно від їхніх поглядів, усі погоджуються з тим, що при перекладі в цілому трансформація змінює текст в деталях, і це стосується як

форми, так і змісту.

Важливим способом вивчення перекладу в лінгвістиці є порівняльний аналіз перекладеного тексту, тобто зіставлення форми і змісту тексту перекладу з формою і змістом тексту оригіналу.

У процесі перекладу між текстами встановлюються певні відношення. Порівнюючи ці відношення, можна зрозуміти природу перекладу, виявити еквівалентні одиниці та розрізнити зміни у змісті та формі, які відбуваються, коли одна одиниця вихідного тексту замінюється одиницею перекладу. Порівняльний аналіз пояснює, як уникнути типових перекладацьких труднощів, пов'язаних зі специфічними особливостями кожної мови, і навіть які елементи вихідного тексту залишаються не переданими в перекладі (Іщенко Н. Г., 2014).

Загальна теорія перекладу вивчає універсальні закони збереження інформації, вираженої в одній мові, при передачі цієї інформації іншою мовою. Основуючись на розумінні структурної лінгвістики та теорії інформації, вона розглядає переклад як міжмовну комунікацію, а процес перекладу визначає як послідовний ряд етапів, що складаються з аналізу (розуміння повідомлення) і синтезу (створення повідомлення).

Ці загальні теорії перекладу базуються на матеріалі двох мов, які переплітаються в процесі перекладу. Деякі теорії перекладу вивчають лексичні, морфологічні та синтаксичні особливості обох мов, пропонуючи оптимальні методи перекладу текстів.

Стилістична теорія перекладу, яка взаємодіє з окремими теоріями перекладу, узагальнює практику перекладу текстів, що належать до певного функціонального стилю. Так, існують теорії перекладу науково-технічних документів, офіційно-ділових документів, газетних статей і публіцистики (Іващишин, О. М., 2004).

Переклад – це діяльність і результат передачі змісту тексту, написаного однією мовою, засобами іншої мови. Його теоретичне осмислення і розвиток є предметом дисципліни, яка називається перекладознавством, що включає в себе різні галузі, такі як теорія перекладу, аналіз перекладу та методика викладання перекладу.

Отже, протиріччя в структурі різних мов спричиняють труднощі в передачі та

збереженні суті при перекладі. Слова як лексичні одиниці є частиною лексичної системи мови. Оскільки значення або семантична структура лексичної одиниці є специфічною для кожної мови, лексична система і значення мови оригіналу і мови перекладу можуть не збігатися. У цьому випадку на перший план виходять лексичні трансформації, які можна розглядати як "відхилення від лексичної відповідності".

У процесі перекладу найбільшої уваги від перекладача потребує забезпечення еквівалентності між висхідною мовою та мовою перекладу. Якщо при передачі повідомлення до іншої контркультури відсутня еквівалентність, то у такому випадку неможливо досягти відповідного впливу на контркультуру. Він не впорається. У цьому контексті варто відзначити важливу проблему еквівалентності: якщо перекладач орієнтований на текст мови перекладу, має широкий кругозір, то очікується, що еквівалентність у тексті перекладу буде на першому плані. Справа у тому, що серед вчених, які займаються перекладознавством, існує також ряд різних думок щодо еквівалентності. Наявність різних поглядів на еквівалентність впливає з теоретичних дискусій, орієнтованих на літературу та культуру. Якщо переклад твору здійснюється із збереженням того самого значення та особливостей його вираження як у мові оригіналу, то створюючи той самий ефект, у мові перекладу, цей твір набуває еквівалентності в іншій мові та літературі.

Хоча переклад не повинен повністю замінювати вихідний текст, слід пам'ятати, що намагання витягти якомога більше інформації з вихідного тексту може призвести до невиправдано складного і навіть нечіткого або неточного перекладу. "Еквівалентність" і "адекватність" є однією з важливих особливостей перекладу текстів, оскільки неможлива повна тотожність між перекладом і текстом оригіналу. При перекладі текстів ми маємо намагатись знаходити еквіваленти лексичних одиниць і намагатись більш точно передавати адекватність перекладу тексту.

За змістом ці терміни схожі, але вчені все ж таки відмічають певні відмінності між цими термінами.

Адекватний або еквівалентний переклад – це відтворення форми і змісту тексту оригіналу іншими мовними засобами. Адекватність, або еквівалентність вихідному тексту, безпосередньо пов'язана з точністю і досягається за допомогою

словесних, лексичних, граматичних і стилістичних замінів, які створюють еквівалентний переклад. За допомогою замінів перекладач може передати майже всі елементи вихідного тексту.

Основні завдання перекладача для досягнення адекватності/еквівалентності – основна мета перекладача при досягненні адекватності/еквівалентності полягає в тому, щоб текст перекладу якнайкраще передавав інформацію, що міститься у вихідному тексті, згідно з відповідними нормами мови перекладу, шляхом доречного використання різних перекладацьких трансформацій.

Мистецтво перекладу полягає у вмілому використанні еквівалентів. Однак час від часу перекладачеві доводиться чимось жертвувати, опускати якусь деталь або трохи посилювати чи послаблювати значення виразу. З цього випливає, що в поняття “адекватний переклад” входить дві складові (Карпіловська, Є.А., 2019):

- Точна, повна і правильна передача змісту тексту оригіналу;
- Переклад мовленнєвої форми оригіналу включає в себе всі компоненти еквівалентного перекладу, які об'єднуються в нерозривну цілісність. Ці компоненти неможливо відокремити, і порушення одного з них прямо призведе до порушення інших.

На думку Кияка Т.Р. (2004) еквівалентність у перекладі є найбільш допустимою лінгвістичною близькістю текстів перекладу і оригіналу.

Під досяжною еквівалентністю розуміється максимальна схожість змісту двох текстів, написаних різними мовами, яка допустима з урахуванням відмінностей мов, якими ці твори написані, а під адекватністю перекладу – фактична схожість змісту оригінального і перекладеного текстів, отримана в процесі перекладу.

Межа адекватності перекладу – це максимально можливий (мовний) рівень, на якому в перекладі зберігається зміст оригіналу, але в будь-якому перекладі смислова близькість з оригіналом досягається по-різному, в різній мірі.

Одним з основних завдань забезпечення еквівалентності в текстах художнього стилю є передача суті змісту, а також емоційності, структурного та мовного оформлення тексту оригіналу; до еквівалентних слід відносити переклади, які по можливості (шляхом добору відповідних еквівалентів або відповідних заміників (з

дотриманням джерел образності, ритмів, кольорів тощо, використаних автором оригіналу) передають авторські інтенції (неусвідомлені або цілком продумані) з точки зору їхнього емоційного та ідейного впливу на реципієнта (Кочан, І., 2009).

Переклад – це зіставлення двох мовних систем на всіх рівнях. Лінгвістичний рівень перекладу є найнижчим в ієрархії перекладацьких завдань, але він необхідний для передачі повного змісту вихідного тексту. Очевидно, що перекладач повинен передати не тільки сукупність смислів, закодованих у реченні, але й інформацію про культуру, звичаї та уподобання країни; ця інформація повинна виходити за межі суто лінгвістичної системи мови (найвищий рівень перекладу) і називається екстралінгвістичними знаннями або фоновими знаннями. Однак, як зазначає Акуленко В.В. (2002), переклад починається на суто лінгвістичному рівні.

У процесі перекладу прямий переклад, знайдений у словниках, часто стає неможливим, тому що не передає точно зміст і значення слова або висловлювання і перекладачі вдаються до перекладацької трансформації, тобто перетворення або повної зміни внутрішньої форми слова або виразу.

Зазвичай, переклад оцінюється зважаючи на близький зміст передачі тексту оригіналу. Потрібно пам'ятати, що оригінальний текст – це не текст заради самого тексту, а насамперед засіб передачі певних почуттів та ідей. Це і є основною метою перекладу. Таким чином, і оригінальний текст, і текст перекладу слугують одній меті, а саме – впливати на одержувача.

Саме переклад є процесом перекодування під час якого умовні символи замінюються символами мови на яку здійснюється переклад.

"Переклад розглядається як перекодування вихідного оригінального тексту з однієї мови на іншу. Його розглядають як процес міжмовної трансформації, що визначається через "семантико-семіотичну модель", і як результат цього процесу" .(Сорокін С.В., Онищук О.В., 2001).

Під перекладом розуміється процес міжмовного перетворення тексту з мови оригіналу на мову перекладу з метою створення тексту перекладу, що вірно передає зміст оригіналу.

Термін "переклад" має також основні значення:

1. переклад як розумова діяльність, яка передбачає процес передачі змісту, вираженого мовою оригіналу, на мову перекладу.
2. переклад як результат перекладацького процесу, що включає в себе створення усного або письмового тексту (Сорокін С.В., 2000).

Деякі дослідники розглядають переклад не лише як процес та його результат, але, в першу чергу, як соціальну функцію спілкування між особами, що володіють різними мовними системами (Малевиц, Л., 2009).

Ця функція реалізується в момент психофізичної діяльності перекладача з метою передачі дійсності і полягає в можливості перемикання з однієї знакової системи на іншу для того, щоб якомога повніше передати зміст, закладений в оригінальному повідомленні.

За Алмашовою Н. (2013) трансформація лежить в основі більшості перекладацьких прийомів і полягає у зміні формальних (лексична або граматична трансформація) або семантичних (семантична трансформація) компонентів вихідного тексту зі збереженням інформації, яку передбачалося передати. Загалом термін використовується в багатьох галузях лінгвістики та має різні визначення. Для того, щоб дати визначення терміну "перекладацька трансформація", необхідно спочатку зрозуміти значення, яке в нього вкладається.

Іншими словами, перекладач не перекладає окремі слова, а передає зміст тексту в цілому. Цей основний принцип перекладу висловив Ієронім Стридонський, християнський письменник і богослов. Недотримання цього базового принципу перекладу часто призводить до дослівного перекладу, тобто перекладу, який не відрізняється слово в слово. Результатом є не тільки порушення мовних норм, але й спотворення змісту оригінального тексту. Прислів'я, ідіоми та розмовні кліше - яскраві приклади пасток дослівного перекладу.

Універсальним завданням перекладу є передача інформації, що міститься у вихідному тексті, в максимально можливому обсязі. Тип інформації, що передається, також має певний вплив на характер цієї діяльності. Основними типами інформації є наступні:

- пізнавальна (когнітивна, фактична) інформація представляє собою об'єктивні

знання про оточуючий світ. При передачі цієї інформації мова виконує когнітивну або денотативну функцію, що полягає в представленні об'єктів і явищ навколишньої дійсності.;

- емоційна (експресивна) інформація містить повідомлення про людські емоції. Виражаючи емоції, мова виконує експресивну функцію;
- оперативна інформація спонукає до виконання конкретних дій або наказує їх здійснення. У цьому випадку мова виконує спонукальну функцію.

Характер інформації значною мірою залежить від типу тексту. Наприклад, в офіційних текстах і науковій літературі переважає когнітивна (фактологічна) інформація. У художній літературі, особливо в поезії, дуже важливою є емоційно-експресивна інформація, яка формується спеціальним добром виражальних засобів, покликаних справити певний вплив на читача (Журавель, Т.В., 2015).

Описані вище параметри поняття перекладу переважно стосувалися його визначення як процесу, але під час обговорення з'ясувалося, що цим же терміном позначають і результат цього процесу. Отже, переклад можна розглядати з двох різних поглядів: як інтелектуальну діяльність та як результат цього процесу, а саме текст, створений перекладачем (Коваленко, А.Я., 2002).

Виходячи з вищесказаного, переклад можна визначити наступним чином. Сучасна теорія перекладу виходить з того, що переклад, як і мова, є засобом комунікації. Загальновідомо, що мова є основним засобом обміну інформацією між людьми.

Переклад тексту – це трудомісткий процес, який вимагає знання двох мов і специфічного використання перекладацьких прийомів. Необхідно відчувати і розуміти культуру, менталітет, мораль та етичні норми іншої країни (Карабан, В.І., 2001).

Крім того, важливо враховувати і вміти передати прихований зміст тексту, розуміти, що хотів донести автор і які прийоми та засоби він використовував для створення певного ефекту або впливу на читача. При перекладі текстів на наукову тематику перекладач може зіткнутися з низкою труднощів, що впливають із

специфічних особливостей таких усних текстів. Перш за все, слід зазначити, що науковий стиль писемного мовлення поділяється на різні підстили, в тому числі й загальнонауковий стиль (Кононенко, Я., 2018).

У текстах наукового стилю використовуються різні терміни для опису понять у конкретних галузях наукової діяльності. Термінологічна лексика є невід'ємною частиною наукової мови завдяки своїй інформативній функції.

Як правило, тексти цього стилю, такі як дисертації, монографії та наукові статті, призначені для вузької аудиторії фахівців у певній науковій галузі і часто є складними для розуміння широкому загалу. Сама наукова термінологія є логічною та точною і містить дуже мало емоційного забарвлення. Труднощі перекладу виникають саме через те, що велика кількість термінів у тексті не завжди має точний еквівалент у мові перекладу. Крім того, перекладачі можуть зіткнутися з труднощами при перекладі безеквівалентних слів або термінів, які не мають еквівалента в нашій мові через специфіку термінології мови оригіналу. З цієї причини перекладачі повинні вдаватися до таких прийомів, як транскрипція або транслітерація, або пояснювати відповідний термін (Скороходько, Е.Ф., 2006).

Це пов'язано з тим, що завданням перекладача є не тільки передати основний зміст через точний переклад понять, але й витлумачити все мовою, доступною та зрозумілою для людей, які не займаються науковою діяльністю (Баловненва, О.О., 2006).

Між джерелом інформації (відправником) та її одержувачем виступає перекладач, який виконує функцію перемикання коду. Перекладач виступає в подвійній ролі: він є одержувачем та відправником переданого повідомлення.

Перекладач отримує закодоване повідомлення і трансформує його. Перекладач стає автором нового тексту, який є аналогом тексту, створеного за допомогою відносно різних мовних кодів. Розуміння перекладачем вихідного тексту є особливим розумінням і відрізняється від розуміння людини, яка розуміє той самий текст без наміру його перекладати. З точки зору перекладача, розуміння вихідного тексту в перекладі має дві характеристики:

а) необхідність зроблення остаточних висновків щодо змісту перекладу та

максимально точне розуміння оригінального тексту;

б) розуміння іншомовного тексту обумовлене мовними особливостями перекладу (Триндяк, І.М., 2018).

Комунікація через переклад ніколи не є абсолютною, але водночас завжди можлива. Тому завдання перекладача полягає не в тому, щоб створити ідентичний текст, а в тому, щоб створити комунікативно еквівалентний текст (Остроушко, О.А., 2010).

Коли говорять про комунікативну еквівалентність вихідного та цільового текстів, зазвичай мають на увазі схожість впливу обох текстів на адресата. Успіх комунікації залежить від того, наскільки відправнику вдається донести свої наміри до одержувача. Кожен відправник переслідує певну мету або має певний комунікативний намір при створенні повідомлення. Комунікативний намір відправника є основою для порівняння мови оригіналу та мови перекладу.

Окрім глибокого розуміння тематики та ідейної спрямованості вихідного тексту, перекладач повинен вміти добирати відповідні мовні засоби для передачі особливостей авторської мови та метафоричної системи перекладеного твору.

При будь-якому перекладі може траплятися наступне:

1) Деякий фрагмент оригіналу відкидається і не передається. Інша частина оригіналу представлена не у формі авторського вираження, а як різноманітні еквіваленти, відповідники чи, взагалі кажучи, заміни. Також у текст додається відсутній матеріал, який не був присутній в оригіналі (Акуленко, В.В., 2002).

Тому, на думку багатьох видатних лінгвістів, найкращі переклади можуть містити умовні відмінності порівняно з оригіналом. Такі відмінності є цілком необхідними, якщо метою є створення вихідної форми, подібної до тексту оригіналу, і забезпечення цілісності змісту і форми в мові перекладу, але точність перекладу залежить від його обсягу – принаймні, еквівалентного перекладу, який передбачає такі зміни.

Так, з точки зору точності передачі змісту, може знадобитися змінити структуру перекладеного речення відповідно до українських правил, тобто замінити одне слово чи словосполучення або повністю замінити його на інше, більш

відповідне.

У перекладі одне слово не можна замінити цілою групою еквівалентів просто тому, що воно належить до іншої мовної системи з власною лінгвістичною структурою, наприклад, порядком слів у реченні. Крім того, слова, що належать до одного синонімічного ряду, часто мають різні конотації у двох мовах.

В іноземній мові комунікативний намір виражається мовними засобами, характерними для цієї мови. Завдання перекладача – знайти цю відповідність, тобто лексичні та граматичні одиниці, які використовуються в мові перекладу для вираження того самого комунікативного наміру. Тільки тоді повідомлення буде зрозуміле мовою перекладу і матиме бажаний ефект (Лощенова, І.Ф., 2014). Тому увага перекладача має бути зосереджена насамперед на комунікативних цілях, які ставить перед собою відправник. Виявлення цих цілей у вихідному тексті та підбір відповідних мовних засобів у мові перекладу дозволяє відтворити комунікативний намір, закладений автором. Сьогодні термін "культура" охоплює не лише сукупність матеріальних і духовних досягнень суспільства, а й усі історичні, соціальні та психологічні особливості людської діяльності. Перекладач – це двомовна особистість, яка має справу з двома культурами одночасно. Знання особливостей людей, що належать до різних культур, допомагає руйнувати не тільки мовні, а й культурні бар'єри, які розділяють учасників комунікації. Тому завданням перекладача є подолання не лише міжмовних, а й міжкультурних відмінностей у процесі комунікації (Коваленко, А.Я., 2002).

Багато досліджень у сучасному перекладознавстві зосереджені на трансформації перекладу. Це пов'язано з тим, що знання теоретичних основ перекладу має вирішальне значення для роботи будь-якого перекладача. Однак лінгвісти досі не сформували єдиного погляду на природу поняття трансформації. Тому існує безліч класифікацій, заснованих на різних критеріях.

Основне значення слова "трансформація", походить від двох латинських слів: "trans" - "через, за" і "forma" - "вид, образ". Таким чином, трансформувати означає зміну образу, видозміну. У латинській мові це вказує на процес перетворення, зміни вигляду, форми, суттєвих властивостей та інших аспектів чого-небудь. (Д'яков А.С.,

2000).

Серед багатьох визначень поняття "перекладацька трансформація" загальноновизнаним є визначення, згідно з яким перекладацька трансформація – це процес перебудови, перефразування або переосмислення значення елементів вихідного тексту з метою досягнення перекладацько-еквівалентного ефекту (Ангарова Л.М., 2005).

За Д'яковим А.С. (2000), трансформація лежить в основі більшості перекладацьких прийомів. Переклад – це процес зміни формальних (лексичні та граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) елементів вихідного тексту при збереженні інформації, що передається.

Ангарова Л.М. (2005) визначає трансформацію як прийом логічного мислення, що розкриває значення іншомовних слів у контексті та знаходить еквіваленти в мові перекладу, які не збігаються зі словниковими.

Іващишин О.М. (2004) вважає, що зв'язок між фрагментом тексту оригіналу та відповідним фрагментом тексту перекладу може бути виражений шляхом перетворення першого в другий за певними правилами.

На думку Михайлової Є.В. (2012), переклад – це максимально точне відтворення інформації, переданої перекладачем. Однак цього можна досягти лише шляхом внесення певних структурних або семантичних змін. Ці зміни є результатом лексичних і граматичних відмінностей у мові і називаються трансформаціями в перекладі.

Кияк Т.Р. (2010) визначає трансформацію як міжмовне перетворення, спрямоване на досягнення еквівалентності між вихідним і цільовим текстами (з метою збереження функціонального ефекту повідомлення).

Іншими словами, основне завдання перекладача – створити текст, максимально наближений до вихідного тексту за змістом, структурою та потенційним впливом цього перекладу на користувача. Основна проблема полягає в тому, що не завжди можна знайти лінгвістичну подібність між мовою оригіналу та мовою перекладу, тобто семантичну та структурну подібність (наприклад, однакову структуру речення чи словосполучення або повну семантичну відповідність слів). Тому перекладач

повинен виконати наступні перекладацькі трансформації.

Загалом трансформації, що застосовуються при перекладі, слід розглядати як, з одного боку, переказ вихідного тексту засобами іншої мови, а з іншого - пристосування перекладеного тексту до обставин повідомлення, як їх сприймає одержувач перекладу (Сорокін С.В., 2002).

Перекладацькі трансформації грають важливу роль у процесі перекладу і мають декілька значень та важливих аспектів. Трансформації дозволяють перекладачеві створити еквівалентний вираз у цільовій мові, зберігаючи при цьому сенс та інтенцію оригіналу. Це сприяє точності та адекватності перекладу. Також трансформації допомагають адаптувати текст до особливостей цільової культури та лінгвістичного середовища, що робить переклад більш зрозумілим та прийнятним для читача. Використання трансформацій дозволяє перекладачеві передати стиль та тон оригіналу, зберігаючи такі стилістичні особливості, як формальність чи неформальність мови. Ще трансформації використовуються для того, щоб забезпечити логічну послідовність та зв'язок між реченнями та абзацами, щоб переклад був легше засвоєним. Перекладачі використовують трансформації для того, щоб адаптувати мову та структуру тексту до характеристик цільової аудиторії, роблячи його більш зрозумілим та прийнятним. Використання їх допомагає уникнути втрати контексту та значень оригінального тексту, забезпечуючи повноту та вірність перекладу. Трансформації можуть бути використані для вдалого передавання ідіом, культурних виразів та концепцій між мовами. Важливість трансформацій полягає в їхньому внеску у збереження адекватності та точності перекладу, роблячи його ефективним та вірним оригіналу.

Залежно від характеру одиниць мови оригіналу перекладацькі трансформації можна поділити на формальні, морфологічні, синтаксичні, семантичні, лексичні та граматичні.

Основна ідея стилістичних перетворень полягає в зміні стилістичного відтінку перекладеної одиниці. Морфологічні трансформації передбачають заміну однієї частини мови однією або кількома іншими мовними частинами. У той час, суть синтаксичних перетворень виявляється в зміні синтаксичних функцій слів і

словосполучень..

Семантичні трансформації ґрунтуються на різних причинно-наслідкових зв'язках, що існують між елементами описаної ситуації.

Лексична трансформація – це відхилення від прямого словникового еквівалента, що відбувається в основному через те, що діапазон значень лексичних одиниць оригіналу та перекладу не збігається.

Грамотична трансформація – це зміна структури речення в перекладацькому процесі відповідно до правил мови перекладу.

Таким чином, питанням перекладацьких трансформацій займалося багато лінгвістів, кожен з яких пропонує власне визначення, але всі вони сходяться на думці, що перекладацькі трансформації є невід'ємною частиною процесу перекладу і що без використання перекладацьких трансформацій неможливо забезпечити адекватний переклад будь-якого тексту.

Це пов'язано з тим, що перекладацька трансформація – це творчий процес, який передбачає глибоке розуміння змісту тексту однією мовою і вільне використання засобів вираження іншою мовою.

Як згадувалося раніше, трансформація -це процес. проте, коли ми говоримо про переклад, стратегічний процес перестає бути станом, пов'язаним з мозковою діяльністю, і оцінюється суто в поведінкових рамках. Звичайно, що коди ми говоримо про стратегію, не можна не згадати про психологічну реальність. Однак у перекладацьких стратегіях очевидно, що крім стану психологічної реальності в процесі перекладу відображається поведінка перекладача, і це трансформація, яку можна одразу виявити. Під час перекладу перед перекладачем того чи іншого тексту, а саме при формулюванні речень, часто постають задачі граматичного характеру, як то формулювання речень, підбір слів тощо. У цьому сенсі преференції, які перекладач свідомо надає тим чи іншим мовним одиницям та структурам, можуть бути означені як маніпуляції із текстом у рамках перекладацької трансформації.

Загалом, виходячи з визначення, можна зробити висновок, що перекладацька трансформація – це міжмовне перетворення, реконструкція елементів вихідного тексту та процес перефразування для досягнення еквівалентного перекладу ефекту.

Отже, поняття "трансформація" в теорії перекладу трактується по-різному, ніж у різних галузях лінгвістики. Основними характеристиками перекладацької трансформації є її міжмовний характер і спрямованість на досягнення перекладацької компетенції. Як показує огляд літератури, перекладацькі трансформації не можуть бути класифіковані в єдину категорію, і існують відмінності між різними авторами з точки зору типу трансформації та способу її реалізації.

Переклад – це складне і багатогранне явище, яке виконує суспільно важливу комунікативну функцію і полягає в процесі перетворення і передачі тексту вихідної мови в текст цільової мови, в результаті чого створюється текст перекладу, зміст якого зберігається.

Французькі лінгвісти, що мають здобутки у перекладознавстві, Жан Поль Віне і Дарбельнет, стверджують, що на їхню думку в моделі перекладацьких трансформацій, є певний алгоритм послідовних дій, які перекладач повинен виконати перед виконанням перекладу. Ці кроки, яких повинен дотримуватися перекладач, включають визначення одиниці перекладу та вивчення цієї одиниці з точки зору її описових характеристик та ефекту та впливу, який вона справляє, а також інтелектуального змісту оригінального тексту, декомбінацію ситуації, що становить сенс повідомлення, та оцінку стилістичних ефектів через обмірковування і проведення оцінки.(Одаджиоглу Д., 2011, с.67).

Перекладач повинен дотримуватися певних стратегій при перекладі з вихідної мови на мову перекладу. Стратегії перекладу в рамках вищевказаних методів мають певну характеристику. Одаджиоглу Д. (2018) зазначає, що серед основних аспектів, яких слід дотримуватися в стратегіях перекладу, є прийняття перекладу як процесу, обробка тексту, зосередженість на проблемі та меті, усвідомлений підхід до перекладу, міжпредметна лояльність.

Переклад-це багатогранний процес, що складається з декількох складових На думку Атешмана, переклад-це дія, яка відбувається між двома мовами, і це культурний обмін. Найважливішим принципом процесу перекладу є функції, які виконує переклад у мові перекладу. Оскільки один текст набуває значення

відповідно до його спрямування по відношенню до іншого тексту (Атешман, 2001,с.31).

Перекладацькі трансформації вважаємо як частину функціонального методу перекладу і зазначаємо, що термін трансформація визнається тільки в тому значенні, в якому цей термін зазвичай використовується в синхронному визначенні мови. Термін "трансформація" визначає певні відношення між двома мовними одиницями, при цьому одна з них є вихідним текстом, а інша конструюється на основі цього вихідного тексту. У даному випадку, якщо вихідний текст подано мовою А, перекладач, використовуючи певні операції, формує текст мовою В, який перебуває у певному природному відношенні із вихідним текстом (Бондарчук А., 2021).

Кочерга О.Н. (2013), вказуючи на специфічну метафоричність терміну трансформація в теорії перекладу, він пише про взаємозв'язок між вихідним текстом і кінцевим мовним вираженням, заміну однієї форми вираження іншою формою вираження в процесі перекладу, що він метафорично називає перетворенням або конверсією. Іншими словами, це процес, який змінює значення.

Дайнеко Л.А. (2012), визначаючи трансформацію, вказує, що перекладацька трансформація – це процес перекладу, в якому система значень, закладена у формі вихідної мови, закономірно перетворюється в більш-менш подібну систему значень, закладену у формі цільової мови, в результаті міжмовних асиметрій.

Отже, перекладацька трансформація – це процес перекладу, в якому застосовуються певні операції для перетворення значень у тексті вихідної мови в більш-менш подібні значення в тексті цільової мови.

Щодо перекладацької трансформації та причин її застосування, Сорокін С.В. (2001) вважає, що, незважаючи на відмінності у формальних і семантичних системах двох мов, необхідність використання перекладацької трансформації полягає насамперед у забезпеченні перекладацької еквівалентності.

Для цього перекладач повинен насамперед уміти здійснювати численні та якісно різні міжмовні перетворення, тобто перекладацькі трансформації, таким чином, щоб усю інформацію, яка міститься в тексті оригіналу, можна було передати в тексті перекладу в максимально повному вигляді, суворо дотримуючись норм мови

перекладу.

Також Сорокін С.В. (2002) стверджує, що перекладацькі трансформації є невід'ємною частиною будь-якого перекладацького процесу, оскільки система будь-якої мовної пари, що зустрічається в перекладі, є асиметричною, але в той же час ці асиметричні системи можуть мати ділянки абсолютного збігу за значенням, які не потребують перекладацьких трансформацій.

Згідно з Корунець І.В. (2003), сутність лексичної трансформації полягає в заміні лексичної одиниці в оригіналі словом або словосполученням іншої внутрішньої форми. Це призводить до актуалізації компонента іноземного слова, який підлягає реалізації в даному контексті.

Приєм граматичної заміни – це граматичний різновид трансформацій Смуцинська І.В. (2010).

В процесі перекладу використовуються граматичні трансформації з метою зміни структури речення відповідно до встановлених норм мови перекладу (Hatin B., Mason I., 1990).

Таким чином, переклад, як процес міжмовної трансформації, виявляється надзвичайно складною та творчою діяльністю, яка вимагає від перекладача глибокого розуміння не лише структури мов, але й культурних особливостей. Цей процес є багатограним, і він розкривається через вибір слів, структур, стилів та конотацій, що сприяє створенню адекватного еквіваленту оригіналу.

Одним із ключових аспектів перекладу є здатність відтворювати не лише лексичний склад тексту, але й передавати його культурні та ідіоматичні відтінки. Виклики, які виникають у ході перекладу, пов'язані з неоднозначністю мовних конструкцій, аспектами структурної відмінності та особливостями виразності.

Перекладацькі трансформації є невід'ємною частиною процесу перекладу, відіграючи ключову роль у забезпеченні точності, адекватності та прийнятності перекладу для цільової аудиторії. Використання трансформацій дозволяє перекладачам адаптувати оригінальний текст до лінгвістичного, культурного та стилістичного контексту цільової мови, зберігаючи при цьому сутність та інтенцію оригіналу. Важливість перекладацьких трансформацій полягає в їхній здатності

забезпечувати еквівалентність, уникати втрат контексту та враховувати особливості цільової аудиторії. Ці трансформації виконують функції не лише лінгвістичні, а й культурні, допомагаючи зрозуміти та прийняти текст у новому мовному та культурному середовищі. Таким чином, використання перекладацьких трансформацій виявляється важливим аспектом успішного та ефективного перекладу, що забезпечує збереження інтегритету та якості тексту у новому мовному вияві.

У світлі всього вищевикладеного можна зробити висновок, що переклад є важливою ланкою в міжмовному спілкуванні, що не лише передає інформацію, але й сприяє взаєморозумінню та обміну культурним досвідом. Гнучкість та креативність перекладу дозволяють втілювати сутність тексту в новому контексті, забезпечуючи його актуальність та доступність для різноманітних аудиторій. Таким чином, переклад стає не лише механічним переносом слів, але й важливим культурним та комунікативним актом.

1.2. Вивчення перекладацьких трансформацій вітчизняними та зарубіжними вченими

Відомо, що переклад з давніх часів виконував важливу соціальну функцію. У процесі перекладу часто неможливо скористатися словниковим значенням слова або виразу і доводиться відхилятися від його системного еквівалента, тобто здійснювати перекладацькі трансформації. Забезпечення перекладацької компетенції пов'язане з умінням правильно ідентифікувати перекладацькі проблеми та застосовувати перекладацькі трансформації.

В сучасній теорії перекладу існує відсутність консенсусу щодо визначення таких понять, як техніка перекладу, способи перекладу (розглядувані як "прийоми та методи перекладу"), методи перекладу, перекладацькі стратегії та перекладацькі трансформації. І хоча перекладацьку конверсію традиційно асоціюють із перекладацькими прийомами, за останнім визначенням стає зрозумілим, що ці

поняття не є тотожними: Баловнева О.О. (2004) розглядає перетворення як зміну формальних або семантичних компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, що передається. Приймання перекладу – це діяльність, що виникає внаслідок труднощів у процесі перекладу або спеціальної операції перекладача.

В історії перекладознавства термін "трансформація" зустрічається рідко, переважно використовується поняття "відповідник". Наприклад, класифікація "закономірних відповідників", запропонована Кияком Т.Р. (2004).

Пізніше ці явища неодноразово пояснювалися вченими і стали основою для подальших досліджень. Зокрема, у багатьох дослідженнях аналогі називали варіантами реакцій, а відповідні заміщення – перетвореннями.

Чередниченко О.І. (2007) розглядає всі відповідності на еквіваленти та трансформації. Вони визнають відповідності, які виникають у перекладі за відсутності еквівалентів, трансформаціями і поділяють їх на граматичні, лексичні та стилістичні.

З іншого боку, Д'яков А.С. (2000) подає трактування трансформації як процес, тобто перетворення частини вихідного тексту на частину тексту перекладу за певними правилами.

Та стверджує, що єдиним об'єктивним способом розуміння трансформації як процесу є аналіз тексту перекладу в порівнянні з текстом оригіналу та співвіднесення поняття трансформації з результатами перекладацької діяльності.

Насправді процес трансформації невидимий у свідомості перекладача. Лише на початку (оригінал) і в кінці (переклад) цього процесу видимим є власне текст. У цьому полягає суть взаємозв'язку між трансформацією як процесом і трансформацією як результатом, тобто між вихідним і цільовим текстами. Найціннішим висновком цього видатного теоретика перекладу є те, що він прояснює значення терміну "трансформація" в теорії перекладу. На його думку, трансформація – це процес перетворення семантичної системи вихідного тексту в семантичну систему тексту перекладу. Результатом цього процесу є відношення між смисловими системами оригіналу та перекладу, яке, на думку автора, можна визначити як міжмовну асиметрію. Закріпивши термін "перекладацька трансформація" за

процесом перетворення смислової системи вихідного тексту в цілому при перекладі та надавши йому достатньо високого рівня абстракції, термін "міжмовна асиметрія" використовується як відношення між вихідним текстом як втіленою смисловою системою та цільовим текстом як втіленою перетвореною смисловою системою. З'ясувавши це, необхідно знайти термін для позначення конкретного акту перекладу-трансформації. Цей науковець пропонує називати такий акт трансформаційною операцією (Триндяк І.М., 2018). З цим визначенням важко сперечатися, оскільки воно точніше передає суть перекладацького акту перетворення смислу вихідного тексту на смисл тексту перекладу та розмежовує суміжні категорії перекладу, такі як перекладацькі прийоми, які часто ототожнюють з перекладацькою трансформацією.

Проблема перекладацьких трансформацій є однією з найбільш актуальних у сучасному перекладознавстві. З метою точного відтворення суті іншомовного тексту, перекладачі вдаються до різноманітних трансформацій, які можуть повністю чи частково змінювати структуру вихідного тексту. Наприклад, Алмашова Н. (2013) розглядає трансформацію як прийом логічного мислення, що допомагає уточнити значення іншомовних слів у контексті та знайти українські еквіваленти, які не відповідають словниковим.

На сьогоднішній день класифікація перекладацьких трансформацій запропонована різними авторами. Класифікація перекладацьких трансформацій була проаналізована науковцями такими як, О. Баловненва, Т. Кияк, О. Чередниченко, А. Д'яков, І. Триндяк, Н. Алмашова та інші.

Лощенова І.Ф. (2014) включає три типи трансформацій: лексичні, граматичні та семантичні. До першого типу належать прийоми узагальнення та конкретизації; до другого – пасивізація, заміна частин мови та компонентів речення, злиття та розчленування речень; до третього – метафора, синонімія, метафорична заміна, логічний розвиток понять, антонімічний переклад та компенсація.

Журавель Т.В. (2015) пише, що до лексичних трансформацій належать транслітерація, перекладацька транскрипція, калькування, лексична та семантична заміна. Серед граматичних трансформацій – модуляція, конкретизація та

генералізація. Серед граматичних трансформацій дослідники виділяють дослівний переклад (або синтаксичну еквівалентність), граматичну заміну (заміну членів речення, словоформ і частин мови) та членування речення. До комплексних трансформацій належать пояснювальний (описовий), антонімічний та компенсаторний переклади.

Сорокін С.В. (2003) називає засоби перестановки полягають у зміні порядку компонентів складного речення або зміні позиції слів чи словосполучень. Серед прийомів заміни називає компенсацію, синтаксичну заміну в структурі складного речення, заміну частин мови, компонентів речення та словоформ, конкретизацію та генералізацію, членування та об'єднання речень, заміну причини на наслідок (і навпаки) та антонімічний переклад.

Латишев Л.К. (2008) виділяє шість видів перекладу: лексичний переклад, при якому лексика замінюється синонімами відповідно до контексту; стилістичний переклад, при якому змінюється формальне забарвлення слова, що перекладається; морфологічний переклад, при якому відбувається заміна однієї частини мови іншою або кількома частинами мови; синтаксичний переклад, при якому відбувається трансформація синтаксичних конструкцій (слів, словосполучень і речень), Зміна типу підрядного речення, зміна типу синтаксичного зв'язку, перетворення речень на підрядні, перестановка допоміжних слів у складнопідрядних і складносурядних реченнях; семантичні перетворення шляхом "семантичного розширення". Латишев також відносить до цієї колонки заміну символів деталей. Змішані типи трансформацій – конверсійні трансформації та антонімії.

Таким чином, незважаючи на велику кількість класифікацій перекладацьких трансформацій, запропонованих різними авторами, можна зробити висновок, що більшість лінгвістів погоджуються з тим, що всі перекладацькі трансформації можна поділити на лексичні, граматичні та змішані (або комбіновані).

Науковці по-різному підходили до класифікації перекладацьких трансформацій. Сьогодні, коли лінгвісти мають різні погляди на визначення та класифікацію перекладацьких трансформацій, такі класифікації є дуже різноманітними. Однак найбільш поширеною та обґрунтованою залишається

класифікація, запропонована фахівцями.

Розглянемо приклад перекладацької трансформації, поділеної на чотири рівні. Наприклад, лексичні засоби замінюються синтаксичними, лексичними, морфологічними тощо. Трансформації на референтному рівні включають комбінації трансформацій та складні трансформації, такі як конкретизація, генералізація, метонімічні трансформації, модифікація реалій, ретрансляція та заміна (Білозерська Л.П., 2010). Трансформації на формальному рівні включають компресію (наприклад, вилучення елементів, лексичне скорочення, вилучення) та експансію. Згідно з цією класифікацією, різні типи трансформацій можуть відбуватися на одному рівні, зокрема на формальному рівні можуть існувати як лексичні, так і граматичні трансформації.

Інша класифікація демонструє розподіл трансформацій на три види:

- 1) лексичні прийоми включають конкретизацію та генералізацію;
- 2) граматичні прийоми охоплюють пасивізацію, заміну частин речення або мовних одиниць, а також членування чи об'єднання елементів;
- 3) семантичні – заміни на метафоричному та синонімічному рівні, антонімічний переклад, компенсація, логічний розвиток (Карпіловська Є., 2019).

Отже, перестановка – це зміна організації мовних елементів тексту перекладу відповідно до тексту оригіналу. При перестановці змінюється розташування слів, словосполучень, залежних і незалежних членів речення в реченні.

Додавання – це вид перекладацької трансформації, при якій до перекладу додаються пропущені слова, збільшуючи таким чином обсяг перекладу.

Віднімання або вилучення – це тип трансформації, який є антонімічним до "додавання". Ця трансформація використовується для адаптації матеріалу до реципієнта шляхом вилучення певних елементів і зменшення обсягу тексту. При перекладі тексту шляхом заміни можуть трансформуватися як граматичні одиниці (наприклад, слова, частини мови, компоненти речення), так і лексичні одиниці (Банзерук А., 2021).

Розглянемо схожу, але більш розширену класифікацію перекладацьких трансформацій чи перетворень, де зазначено шість типів (Karakul S.A., 2015):

1. лексичні перетворення – заміни лексичних елементів синонімами;
2. стилістичні перетворення – зміна стилістичного забарвлення мовної одиниці;
3. морфологічні перетворення – перетворення у контексті частин мови, заміна однієї частини мови декількома іншими;
4. синтаксичні перетворення включають трансформації на рівні слів, словосполучень і речень, зміну частин складного речення, зміну типу зв'язку між частинами складного речення, перетворення пропозицій у словосполученнях, зміну місця розташування частин у складнопідрядних і складносурядних реченнях;
5. семантичні трансформації передбачають заміну деталей, які одночасно є ознаками;
6. трансформації змішаного виду включають в себе трансформацію за допомогою конверсії та антонімічного перекладу.

Більш стисла класифікація перекладацьких трансформацій включає наступні різновиди перетворень:

- лексичні – конкретизація, генералізація, антонімічний переклад, ампліфікація, адаптація, компенсація, смислове узгодження, експлікація.
- стилістичні – модуляція.
- граматичні – заміни, перестановки, вилучення, додавання (Сіняговська І., 2014).

Давайте розглянемо систему класифікації перекладацьких трансформацій, яку створили французькі лінгвісти Жан Дарбельне та Жан-Поль-Вінья.

Ці вчені не розрізняють перекладацькі трансформації, а радше представляють перекладацькі прийоми, які є корисними для перекладача. У процесі перекладу часто порушуються мовні норми, оскільки тексти набувають або втрачають різні значення. Оскільки прями́й переклад є складним, це явище є цілком природним. Особливо це стосується турецької мови, структура речення якої суттєво відрізняється від української.

Однак такі трансформації не змінюють структуру перекладеної смислової одиниці. Наприклад, слово може трансформуватися в речення і навпаки (Корунець,

2003). Тому дослідники зосереджуються на змінах з граматичної та стилістичної точки зору.

Крім перерахованих вище трансформацій, мовні одиниці можуть перекладатися за допомогою їх семантичних еквівалентів. Цей прийом використовується при перекладі пасивних конструкцій, передачі значення більшості, антиципації та перекладі інвертованих конструкцій.

Загалом науковці розрізняють майже однакові або майже ідентичні типи перекладацьких трансформацій. Найпоширенішими типами, які класифікуються багатьма лінгвістами, є лексичні та граматичні трансформації.

Для того, щоб досягти точного перекладу, перекладач повинен подолати несумісності, що виникають через структурні та семантичні відмінності між вихідною та цільовою мовами.

За морфологічною типологією турецька мова є аглютинативною мовою, і основним засобом словотворення та флексії є афіксація, тобто додавання спеціальних морфем до коренів або основ слів у чітко визначеному порядку.

Хоча турецька мова дуже структурна і логічна, і винятків з її правил дуже мало, при перекладі з турецької виникають певні труднощі. Основна складність при перекладі з турецької - це відсутність конотації. Своєрідність ситуації полягає в тому, що турецька лексика використовується паралельно із запозиченими словами з інших мов. Це означає, що перекладачі повинні мати багату міжкультурну компетенцію (Задорожна А., 2020).

Тому навіть турецькомовний перекладач не може успішно виконувати свою роботу без міжкультурної компетентності (Карпіловська Є., 2019). Міжкультурна компетентність визначається готовністю до міжкультурної комунікації шляхом дотримання як соціальних норм носіїв інших культур і мов, так і правил мовного етикету.

У сучасному перекладознавстві процес аналізу перекладу складається з трьох етапів: розпізнавання та розуміння вихідного тексту, переклад, оформлення та аналіз результатів перекладу.

Перший етап має особливе значення. Розуміння тексту можна розділити на два

глобальні рівні: семантичний рівень і рівень значення (Коваленко А.Я., 2002).

Розуміння на рівні смислу стосується поверхневого розуміння на рівні мовного змісту. Розуміння на рівні смислу лежить в основі будь-якої перекладацької діяльності.

Для того, щоб перекладений текст мав такий самий комунікативний ефект, як і оригінал, перекладач повинен розуміти текст глибше, ніж, наприклад, пересічний читач.

Щоб зрозуміти текст, необхідно зрозуміти задум автора; так само, щоб виконати комунікативне завдання, необхідно зосередитися на іншій людині. Культурні фактори є не менш важливими.

Без урахування культурних чинників точний переклад є вкрай рідкісним явищем. Культурні фактори слід враховувати при перекладі. Перекладачам, можливо, доведеться внести значні зміни, щоб адаптувати вихідний текст до іншої культури і досягти того ж комунікативного ефекту (Кочерга О.Н., 2013).

Перекладацькі та комунікативні помилки зменшуються тим більше, чим краще перекладач знайомий з культурою та менталітетом іншої країни. Перекладачі повинні знати національно-культурні особливості іноземної мови, під якими слід розуміти стійку сукупність цінностей, установок і норм поведінки, характерних для певної культури (Задорожна А., 2020).

Як видно з наведених вище міркувань – емоційність, експресивність і культурні чинники - аналіз перекладу тексту зачіпає багато важливих елементів для повного розуміння змісту тексту. Він допомагає зрозуміти структуру тексту, його організацію, стилістичні особливості мови автора та багато іншого. Усі елементи взаємопов'язані та взаємозалежні.

Тому основна причина труднощів, з якими зіштовхуються ті, хто перекладає з турецької на українську, полягає в значних відмінностях між мовними структурами турецької та української мов. Мовний менталітет і національно-культурна ідентичність носіїв мови також впливають на труднощі в оволодінні мовою.

В залежності від природи мовних одиниць, які розглядаються як вихідні в операції перетворення, Карабан В.І. (2003) визначає три види перекладацьких

трансформацій: лексико-семантичні, граматичні та стилістичні. Проте в рамках нашого дослідження ми зосередимось і докладно розглянемо саме граматичні трансформації.

Карабан В.І. (2005) пише про наступне: “переклад з однієї мови на іншу неможливий без граматичних трансформацій. Граматичні трансформації – це в першу чергу перебудова пропозиції (зміна його структури) і всілякі заміни – як синтаксичного, так і морфологічного порядку”.

Різні дослідники виділяють різноманітні види граматичних трансформацій. Таким чином, класифікації перекладацьких трансформацій виявляються важливим інструментом для розуміння та аналізу процесу перекладу. В ході дослідження цієї теми стає очевидним, що різноманітні аспекти мови та культур можуть впливати на вибір конкретних стратегій перекладу.

Існує ряд класифікацій, які включають граматичні, лексичні, синтаксичні та стилістичні трансформації. Кожна з них має свою унікальність та застосування в залежності від контексту та мети перекладу. Це важливо для перекладачів, оскільки вони повинні враховувати ці різні варіанти для досягнення точності та адекватності у відтворенні змісту оригіналу.

Зокрема, дослідження різних видів трансформацій допомагає виявити виклики та можливості, з якими стикаються перекладачі, і сприяє покращенню якості перекладу. Також важливо враховувати вплив технологічних інновацій на процес перекладу та вивчати нові методи класифікації, щоб відповідати змінюючимся вимогам сучасності.

Класифікації перекладацьких трансформацій є важливим інструментом для розуміння та систематизації різноманітних змін, які можуть виникати під час процесу перекладу. В данному дослідженні розглядаються різні види трансформацій, такі як граматичні, стилістичні, лексичні, семантичні та інші, які впливають на різні аспекти мовлення і сприяють адаптації оригінального тексту до контексту цільової мови та культури.

Зазначено, що класифікації трансформацій може варіюватися в залежності від конкретного підходу чи фокусу дослідження. Тим не менш, вони є необхідним

інструментом для поглибленого аналізу та розуміння перекладацьких процесів. Здобуті знання про класифікації трансформацій допомагають перекладачам виявляти та управляти змінами, зберігаючи при цьому якість та ефективність перекладу. Окрім того, вони відкривають можливості для подальших досліджень у сфері перекладознавства та вдосконалення методів перекладу з урахуванням різноманітних видів трансформацій. Класифікації перекладацьких трансформацій є необхідним елементом теоретичного та практичного аспектів перекладознавства, що сприяє розвитку цієї науки та покращенню процесів перекладу.

У висновку слід підкреслити, що класифікації перекладацьких трансформацій є невід'ємною частиною розвитку перекладацької науки і практики. Вони допомагають структурувати та систематизувати знання у цьому важливому напрямку міжмовної комунікації, підкреслюючи важливі аспекти та розширюючи можливості дослідження в цьому захоплюючому та розвиваючому полі.

1.3. Переклад суспільно-політичних текстів з турецької мови на українську

Однією з визначальних особливостей сучасного мовознавства є зростаючий інтерес до проблем перекладу. Переклад виступає як суттєвий інструмент, який дозволяє мові виконувати свої комунікативні функції, коли люди спілкуються різними мовами. Таким чином, можна вважати переклад актом міжмовної комунікації.

Теорія перекладу, яка розглядається як теорія відповідностей, розкриває загальні закономірності перекладацького процесу, ґрунтуючись на функціональній залежності (Акуленко В.В., 2002).

Основною метою перекладача є передача змісту оригіналу засобами іншої мови цілісно та точно, зберігаючи його стилістичні та експресивні особливості. Критерієм успішності вважається тотожність переданої інформації.

При перекладі перекладач повинен вирішити дві задачі: правильно зрозуміти зміст висловлювання (тексту) мовою оригіналу і повно і точно передати цей зміст

засобами мови перекладу.

Перекладачеві з турецької мови українською необхідно:

- мати певний запас слів турецької мови (у тому числі спеціальної термінології у певних областях знань);
- знати граматику турецької мови, з якої і на яку буде виконано переклад, інакше слова залишаться лише «цеглини», з яких не вдасться нічого «побудувати»;
- оволодіти навичками перекладу та вміти ефективно користуватися словником. Перш ніж відкривати словник, важливо знати всі особливості його побудови;
- мати уявлення про сферу знань, до якої належить перекладений текст.

Мета перекладу полягає в якнайближчому ознайомленні читача з текстом на іноземній мові, яку він не володіє (Дайнеко Л.А., 2012).

Суспільно-політичні тексти відзначаються рядом особливостей, які визначають їхню специфіку та важливість у контексті комунікації в суспільстві. Суспільно-політичні тексти використовують особливий стиль мовлення, що відзначається формальністю, точністю та академічністю. Вони часто містять складні фрази, термінологію та спеціалізовану лексику. Ці тексти призначені для передачі інформації про суспільно-політичні події, рішення, погляди та аргументацію. Їхня основна мета – надати чітку та об'єктивну інформацію.

Суспільно-політичні тексти, як правило, призначені для публічності. Вони можуть бути опубліковані в ЗМІ, офіційних документах, виступах політиків тощо. Розуміння суспільно-політичних текстів часто вимагає знання історичного та культурного контексту. Вони можуть містити посилання на попередні події, поняття або традиції, що робить їхнє розуміння складним для тих, хто не ознайомлений з цим контекстом. Багато суспільно-політичних текстів містять елементи аргументації, підтримані фактами, статистикою та прикладами, з метою переконати або вплинути на аудиторію. Суспільно-політичні тексти можуть приймати різні форми, такі як статті, промови, законопроекти, політичні програми, дипломатичні ноти тощо. Деякі

суспільно-політичні тексти можуть бути зорієнтовані як на національну, так і на міжнародну аудиторію. Це може впливати на вибір мови та способу висловлення.

Розуміння цих особливостей є важливим для ефективного перекладу та аналізу суспільно-політичних текстів, а також для критичного мислення та осмислення інформації, яку вони передають.

Суспільно-політичні тексти відзначаються вираженим відмінюванням від інших спеціалізованих текстів. Це пояснюється різними причинами. Суспільно-політичні тексти володіють властивостями спеціалізованих текстів, такими як зрозумілість, відношення до конкретної галузі та термінологія, але вона вирізняється за рахунок своєї суб'єктивності. Політична мова базується на бажанні однієї сторони вплинути на іншу та переконати/переконливо діяти.

У цьому відношенні політична мова відрізняється від інших спеціалізованих мов, оскільки вона відрізняється за об'єктивністю в порівнянні з іншими формами комунікації.

У ході перекладу мови зіставляються, замінюють один одного в комунікації. На певному етапі стало ясно, що переклад, будучи невід'ємною частиною об'єкта мовознавства, представляє собою особливий вид мовної діяльності, що викликало інтерес до динамічної, процесуальної сторони перекладу і відбилося в розробках моделей динамічних лінгвістів.

При перекладі з турецької мови важливо визначити в українській мові слово, що має близьке за значенням турецькому. Таке слово теоретично отримує назву лексичної, або словникової, відповідності. Для правильного використання цих лексичних відповідностей слід розрізняти різні типи смислових відносин між словами.

Значення слів у турецькій та українській мовах повністю співпадають. Незалежно від контексту, значення турецького слова передається однаковим еквівалентом. До цієї категорії належать приблизно 30 відсотків словникового складу мови, такі як імена власні, числівники, назви днів тижня та місяців, а також багато наукових і технічних термінів, політичних та інших.

Громадське життя представлене численними і взаємопов'язаними сферами.

Особливе місце займає політична сфера, призначенням якої є організація та здійснення державного управління суспільством в цілому.

Політична сфера виникла із зародження людського суспільства і буде постійно супроводжувати його розвиток у тій чи іншій формі. Вивчення політики відкриває ключ для осмислення політичних інститутів, рухів та самої політики. Визначення поняття цієї сфери, її сутності та характеру має велике значення для розуміння природи політики та держави, дозволяючи виділити політику та політичні відносини серед всіх соціальних відносин. Граючи важливу роль у суспільному житті, політична сфера привертає увагу представників різних галузей наук, таких як економічна теорія, право, соціологія, психологія.

Після того як теорія перекладу міцно утвердилася як наукова дисципліна, інтерес до вивчення перекладу в політичному аспекті зріс (Карабан, В.І. 2001).

Лінгвісти-перекладачі усвідомили що значимість перекладу суспільно-політичного тексту величезна, так як даний переклад відіграє важливу роль у міжкультурній комунікації. Головне завдання перекладача – адекватно і правильно здійснити переклад суспільно-політичних лексичних одиниць.

Використання політичної мови охоплює термінологію, яка є однією з основних характеристик спеціалізованих текстів. Терміни в цьому контексті знову обмежені і можливі найточніші позначення, щоб передати інформацію. Проте, політичні терміни також відрізняються культурно, їх можна сприймати як навантажені цінностями; вони можуть бути історично зорієнтовані, функціональні та абстрактні.

Також важливо показати, що суспільно-політична термінологія обслуговує область суспільно-політичних відносин, яка охоплює не лише внутрішні проблеми країни, а й зовнішні зносини, і, отже, постійно взаємодіє з іншими мовами. Саме тут відбувається активний обмін словами, подібність та зближення семантичних процесів у різних мовах, а також з'явлення та поширення нових термінів і напівтермінів.

Історія політичної термінології бере свій початок з появою соціуму і різних громад. У всі часи політика займає важливе місце в житті суспільства і є актуальною темою для вивчення. Мова грає одну з основних ролей у політичній сфері.

Політична термінологія здавна є актуальним предметом для вивчення. Чим багатше політична терміносистема мови, тим більш розвиненою є політична діяльність країни даної мови. Сучасна турецька політична термінологія в основному складається з арабських, перських і західних запозичень. У наші дні старотюркські політичні терміни відомі тільки історикам, тюркологам і тим, хто займається історією мови. Сучасна турецька політична термінологія більшою частиною складається з арабських і перських запозичень. У давній турецькій мові замість сучасних слів вживалися такі аналоги: замість сучасного *devlet – il (el)* (укр. *держава*), замість *İstiklal – Olsuzluk* (укр. *незалежність*), замість *Ülke – Uluş/ulus* (укр. *країна*), замість *Halk – Kün/budin* (укр. *народ*), замість *Kanun – Töre* (укр. *закон*), замість *Devlet Meclisi – Toy* (укр. *з'їзд*), замість *Hükümet – Ayukı* (укр. *уряд*), замість *Hükümdar – İlig* (укр. *правитель*), замість *Veliaht – Elig-Beg* (укр. *спадкоємець престолу*), замість *Diploması Elçi Bilgelik* (укр. *дипломатія*), замість *Adliye – Könilik* (укр. *юридичний*), замість *Kağan – Hakan* (укр. *каган*), замість *Bakan – Buyruk ve Makam-Mevki* (укр. *міністр*) (Сорокін, 2003). Всі вищевикладені слова були запозичені з арабської мови. З переходом турецької мови на латинізований алфавіт з'являється дуже багато західних запозичень, особливо з французької мови. Наприклад, *Politika* (укр. *політика*) – з італійської мови, *Diplomasi* (укр. *дипломатія*) з французької, *Bürokrasi* (укр. *бюрократія*) з французької, *Oligarşi* (укр. *олігархія*) – з французької, *Parlamento* (укр. *парламент*) – з французької багато інших термінів перейшло у турецьку мову. Виходячи з цього, можна зробити наступний висновок. Мова, як жива істота, не стоїть на місці, вона постійно змінюється: з'являються нові слова, вираження і вмирають старі.

Адаптація іншомовної лексики у повній формі та використання цих запозичень у разі необхідності є важливим і необхідним етапом процесу лексичного запозичення.

У процесі розвитку турецька мова в цілому, і політична термінологія зокрема відчували на собі сильний вплив різносистемних мов. Насамперед вплив арабської мови почався після прийняття огузо-сельджукськими племенами ісламу в IX-X століттях. Лінгвісти виділяють цілий пласт арабських запозичень у політичній

термінології. Багато з них настільки адаптовані в турецькій мові, що на сьогоднішній день розглядаються як споконвічно турецькі слова.

Millet vekili – укр. *депутат*; *cumhuriyet* – укр. *республіка*; *tebus* – укр. *депутат*; *hükümet* – укр. *уряд*; *iktidar* – укр. *влада*, *kanun* – укр. *закон, кодекс*; *müşavir* – укр. *радник*.

Переклад – це складний та багатогранний вид діяльності. Насправді, в процесі перекладу відбувається не просто заміна однієї мови іншою. У перекладі зіштовхуються різні культури, особистості, склади розуму і т.д. Перекладознавство є одним з головних процесів людської діяльності. Питання передачі сенсу слів залишаються актуальними протягом всього існування людства, завдяки великій кількості народів і мов на нашій планеті (Karakul S.A., 2015).

Переклад суспільно-політичних текстів з турецької мови на українську є завданням, яке вимагає від перекладача високої компетентності, чутливості до контексту та глибокого розуміння політичної реальності обох країн. Суспільно-політичні тексти визначаються своєю специфікою, що включає складні терміни, високий рівень формальності та важливість точного передавання сенсу та інтенцій автора.

Процес перекладу суспільно-політичних текстів вимагає від перекладача не лише відмінного знання мов, але і здатності критичного мислення, аналізу та інтерпретації змісту. Важливо враховувати культурні особливості обох мовних середовищ, а також ураховувати сучасні та історичні контексти.

У висновку слід підкреслити важливість перекладацької діяльності у сфері суспільно-політичних текстів для підтримання взаєморозуміння між країнами та висвітлення ключових суспільних питань. Перекладачі, працюючи з такими текстами, мають велику відповідальність у збереженні інтегритету та точності передавання інформації, що впливає на розуміння та оцінку суспільно-політичної дійсності.

Висновки до розділу 1

У висновку можна зазначити, що трансформації при перекладі турецьких суспільно-політичних текстів є важливим і складним аспектом мовної інтеракції. Перекладачі повинні враховувати культурні, соціальні та політичні контексти, спрямовуючи зусилля на точне відтворення змісту та семантики оригіналу. Такий процес трансформації вимагає високого рівня мовних та культурних компетенцій, а також уміння передати інтенції автора відповідно до мовного коду мети перекладу.

Крім того, важливо розглядати трансформації в контексті ширшого соціокультурного середовища, адаптуючи текст до аудиторії та ураховуючи особливості сприйняття інформації. Трансформації в суспільно-політичних текстах виступають не лише як перекладацькі виклики, але й як можливість збагачення мовного спілкування та взаєморозуміння між культурами. Таким чином, вивчення та розуміння трансформацій при перекладі турецьких суспільно-політичних текстів відіграє ключову роль у вдосконаленні процесів міжмовної комунікації та сприяє поглибленню взаєморозуміння між національними спільнотами.

Одне з найскладніших завдань у перекладі – забезпечити еквівалентність і достовірність. Одним із способів допомогти перекладачеві досягти найвищого рівня перекладу є використання перекладацьких трансформацій. Перекладацька трансформація – це перетворення або заміна різних одиниць у процесі перекладу.

Існує багато класифікацій перекладацьких трансформацій та різних наукових підходів. Згідно з нашим дослідженням, найпоширенішими є лексичні та граматичні трансформації.

У процесі перекладу турецьких суспільно-політичних текстів на українську мову виявляється велика важливість розуміння не лише мовних особливостей, але й контексту та соціокультурного фону. Перекладач повинен бути добре ознайомлений із політичною ситуацією, термінологією та відтінками значень, щоб точно передати зміст та інтенції авторського тексту. Українська мова має свої власні вирази та стилістику, і важливо враховувати ці особливості під час перекладу. Також, робота з

політичними текстами вимагає від перекладача великої обізнаності у сучасних політичних процесах та тенденціях.

Правильний переклад суспільно-політичних текстів від турецької до української мови важливий для забезпечення адекватного розуміння змісту інформації та збереження авторської інтонації. Виконуючи це завдання, перекладач повинен бути чутливим до культурних та соціальних нюансів обох мов, забезпечуючи таким чином якісний та зрозумілий результат для українського читача.

РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИЧНІ ТА ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТУРЕЦЬКИХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ

2.1. Лексичні перекладацькі трансформації при перекладі турецьких суспільно-політичних текстів українською мовою

Раніше при перекладі суспільно-політичних текстів, твори адаптувалися до читача, змінювалося національне та етнічне тло, ситуації і навіть імена героїв. Таким чином, переклад суспільно-політичного тексту спочатку мав характер переказу, переробки та адаптації оригінального тексту до конкретних місцевих умов.

Сучасні концепції перекладу турецького суспільно-політичного тексту не допускають такого ставлення до тексту оригіналу. У перекладі текст не спрощується, але зберігається історичний та етнографічний колорит оригіналу. Оскільки основним завданням перекладу є точне відтворення ідей, виражених у вихідному тексті, в нерозривному зв'язку між формою і змістом, практика перекладу і конкретне вирішення двомовних проблем дають матеріал для побудови загального уявлення про взаємозв'язок між мовою і думкою. Для того, щоб перекладений текст був зрозумілий читачеві, він повинен відповідати нормам національної мови. Він також повинен всебічно і повно відображати оригінальний текст у всіх його аспектах, як за змістом, так і за формою, і викликати у читача ті ж почуття і думки, що й оригінальний текст. Для того, щоб перекласти текст, необхідно спочатку зрозуміти і правильно уявити, про що і як говориться в тексті оригіналу, а потім знайти і вибрати відповідні засоби вираження в мові перекладу. Тому важливим у перекладі є вибір мовних засобів зі скарбниці власної мови. Однак цей вибір може бути суб'єктивним, не зумовленим мовною структурою оригіналу, а може бути об'єктивним, що призводить до спотворення або фальсифікації ідейно-художнього змісту оригіналу.

За Корунцем (2003) лексичні трансформації в перекладі – це різноманітні зміни лексичних елементів оригінальної мови, здійснені з метою належної передачі

їх семантичних, стилістичних та прагматичних характеристик враховуючи норми перекладу. Вони використовуються тоді, коли словникові еквіваленти певного слова в оригіналі не можуть бути використані у перекладі через відмінність у значенні та контексті.

Лексичні перекладацькі трансформації – це зміни та адаптації лексичних одиниць (слів чи виразів) з метою відтворення їхнього значення, стилістичного відтінку та прагматичного впливу в процесі перекладу. Ці трансформації можуть включати заміни, перефразування, розширення або скорочення, які спрямовані на забезпечення максимально точного та адекватного відображення семантичних нюансів оригіналу в цільовій мові. Лексичні перекладацькі трансформації грають важливу роль у забезпеченні точності та ефективності перекладу, особливо коли між мовами існують суттєві відмінності у вживанні слів та виразів.

Основні лексичні трансформації включають визначення значення, узагальнення значення, посилення значення, контрпереклад, додавання та вилучення слів, а також загальне переосмислення.

Розкриття значення контексту в процесі перекладу зазвичай відбувається за певними логіко-семантичними схемами. Прийом логічного мислення, який розкриває значення турецького слова в контексті та знаходить його український еквівалент, що не відповідає словнику, називається лексичною трансформацією. Суть лексичної трансформації полягає в тому, що лексична одиниця, яка перекладається, замінюється словом або словосполученням іншої внутрішньої форми, яке реалізує іншомовний компонент (сему), що реалізується в даному контексті.

Однією з основних проблем, що виникають у процесі перекладу, є те, що перекладач має справу з конкретними реченнями, а не з абстрактними словами чи словосполученнями. У кожному мовленнєвому акті слова та граматичні форми виражають певні поняття та відношення, які відображають реальні явища (Малевиц Л., 2009). Тому інваріантність елементів, якими користується перекладач при перекладі, може встановлюватися на різних рівнях і складається або зі схожості мовних форм, або з набору значень при формальних відмінностях у мовних засобах,

або, нарешті, з набору визначених станів. Важливим методом підбору контекстуальних еквівалентів слів є перекладацька лексична трансформація семантичних ознак.

«Конкретизація значення» визначається як лексична трансформація, при якій слово або термін з більш широкою семантикою в оригіналі замінюється словом або терміном із меншою семантикою (Карабан В.І., 2001). Цей метод перекладу часто використовується при перекладі слів із вельми широким спектром значень.

Hürriyet, Şimşek ile İmamoğlu arasındaki görüşmenin ayrıntılarını aldı. – Турецька газета “Hürriyet” отримала подробиці зустрічі Шімшека та Імамоглу.

Yunanistan'in Kurallara uymasi gerektiğini vurgulayan Çavusoglu "Yunanistan mektuplarımıza adam gibi cevap versin, vermezlerse adaların egementigi tartisilir" dedi. – Підкреслюючи, що Греція повинна дотримуватися правил, міністр закордонних справ Туреччини Чавушоглу сказав: «Греція повинна відповісти на мої листи належним чином, якщо вони цього не зроблять, буде обговорюватися суверенітет островів».

Узагальнення значення слова є зворотним перетворенням у бік конкретизації. У результаті узагальнення перекладне слово з більш вузьким значенням замінюється в перекладі словом з ширшим значенням, часто гіпонімом (Tokgöz O., 1994). При цьому варто звернути увагу на те, щоб уникнути втрати точності інформації: *ABD Baskanı Joe Biden'in Japonya ve Güney Kore liderleriyle bir araya geleceği zirveden bir gün önce, Çin ve Rusya bölgede donanma devrivesi vaparak gözdağı vermeye çalıştı.* – За один день до зустрічі президента США Джо Байдена з лідерами Японії та Південної Кореї на саміті, Китай та Росія намагалися продемонструвати свою морську силу в регіоні, випробовуючи судна великого водозбірника.

Семантичне розширення – це прийом контекстуальної заміни, який в перекладі використовує слово, чий смисловий вектор логічно розширює значення слова, що перекладається. Оскільки мовні норми та мовленнєві конвенції можуть відрізнятися в мові оригіналу та мові перекладу, відхилення від мови оригіналу можуть бути використані для забезпечення сприятливого перекладу. Звичайно, цим прийомом не слід зловживати, оскільки значний семантичний розвиток значення слова, що

перекладається, може спотворити сенс вихідного тексту і підірвати достовірність перекладу. Оскільки об'єктом семантичного розвитку є не окреме слово, а речення або певна семантична група, ця трансформація також передбачає граматичну модифікацію синтаксису. *Prof. Dr. Naci Görür, geçmiş hükümetleri depreme "Deprem olsun, biz sonra cizmeleri giyer gideriz, kimseyi ac susuz bırakmayız" stratejisiyle bakmakla eleştirdi.* – Професор доктор Наджі Гьорюр критикував попередні уряди за стратегію "Нехай буде землетрус, ми потім надінемо чоботи і підємо, ми нікого не залишимо голодним чи спраглим". *Prof. Dr. Görür, "İstanbul'da 100 bin binada insanların ölümü beklediğini biliyoruz. Gelin önce o insanların işini halledelim" çağrısı yaptı.* – Професор доктор Гьорюр заявив: "Ми знаємо, що в Стамбулі в 100 тисячах будинків людей чекає смерть. Давайте спочатку вирішимо цю проблему".

Калькування визначається як заміна компонентів вихідної лексичної одиниці оригіналу (морфем у слові чи слова в усталених виразах) їх лексичними аналогами в мові перекладу (Іващишин О.М., 2004). Калькування – це коли відбувається для переносу з однієї мови в іншу відбувається запозичення форми, але у процесі перекладу відбувається адаптація відповідно до правил мови перекладу. Калькування за допомогою запозичення має два типи: перший семантичний, а другий структурний. При застосуванні методу калькування через запозичення змістовного типу, формується вираз відповідно до синтаксичної структури мови перекладу. З іншого боку, у методі калькування за допомогою запозичень структурного типу мові надається нова структура. Іншими словами, цей метод полягає в тому, що слова або фрази з мови або культури передаються у мову перекладу дослівно шляхом запозичення. Цей метод сприяє культурній інтеграції між культурою вихідної мови та культурою мови перекладу з точки зору її розвитку та збагачення (Одаджиоглу Е., 2011, с. 80).

Shock – Şok, background – arka plan, Adam's apple – Adem elması.

Антонімічний переклад – це перекладацька трансформація, яка передбачає заміну форми слова чи словосполучення на його протилежну форму (позитивну – негативну і навпаки). Зміст перекладеного блоку в основному залишається незмінним. Як зазначає В.І. Карабан, термін "антонімічний переклад" є неточним,

оскільки перекладене слово не замінюється антонімом у мові перекладу, а лише змінює свою форму на протилежну, тому він пропонує називати цю трансформацію «формальним запереченням» (Карабан В.І, 2001). : *Resmi törenle karşılanan Vali Kai'nin ilk talimatı, tebrik amaçlı çiçek verilmemesi, sel mağdurları için AFAD'a bağış yapılması yönünde oldu.* – Перший наказ, який оголосила Валі Кай під час урочистого прийому, стосувався того, щоб утриматися від дарування квітів у зв'язку з привітаннями та надати пожертву на користь постраждалих від повені через АФАД.

Найпоширенішими трансформаціями при перекладі інформаційних текстів є *додавання та вилучення* слів. Трансформація додавання долучає лексичні одиниці, які відсутні у вихідному тексті, щоб передати правильний зміст речення (оригіналу): *Ekrem Imamoglu, uzun süredir bekleyen dis kredileri onaylayan Mehmet Simsek'e sosyal medya hesabından teşekkür etti.* – Мер Стамбула Екрем Імамоглу висловив подяку міністру фінансів та казначейства Мехмету Шімшеку за затвердження зовнішніх кредитів, які довгий час очікували на розгляді, у своєму обліковому записі в соціальних мережах. *Додавання* часто зумовлене використанням пояснювального перекладу, оскільки за відсутності однослівного еквівалента може знадобитися повне переосмислення фрази: *Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın sesini yapay zeka yardımıyla taklit edip bazı insanların cıkar sağlamaya çalıştığı iddiasıyla gozaltına alinan Fatih Emre Hülagü, 'nitelikli dolandırıcılık' suçundan tutuklandı.* – Фатіх Емре Хюлагю, якого затримали за обвинуваченням у тому, що він намагався імітувати голос Президента Ердогана за допомогою штучного інтелекту, щоб скористатись деякими людьми, був арештований за злочин "кваліфікований шахрайство".

Термін "вилучення слова" (або "вилучення терміну") означає ситуацію, коли в перекладі з мови джерела на мову перекладу вилучається або прибирається певне слово або термін. Це може статися з різних причин, таких як неможливість знайти точний еквівалент, спростування непорозумінь чи неприйняття вираження в конкретному культурному або лінгвістичному контексті. Вилучення слова може мати вплив на текст перекладу, його точність та ефективність в передачі змісту оригіналу. Важливо зберігати сенс інформації, але іноді необхідно адаптувати вирази для кращого розуміння та прийняття цільовою аудиторією: *Çalkalama kavramı, herkes*

için farklı bir anlam taşır. – Агітація має різне значення для кожного. У цьому прикладі слово "kavgam" (поняття) було вилучено, оскільки українська мова може використовувати інші способи передачі цього концепту, і слово "поняття" використовується для вираження загального смислу.

Повне і глибоке розуміння оригінального твору ще не означає, що його можна точно перекласти. Труднощі перекладу виникають у процесі пошуку відповідностей між елементами в двох мовах. Ці елементи, які функціонально відповідають у певному контексті, відіграють роль еквівалентів, що використовуються при перекладі. Тому при перекладі турецьких газет і новинних статей слід використовувати лексичні перекладацькі трансформації «закономірні заміни словникових відповідників у процесі перекладу» (Іващишин, 2004, с. 170-176), «Зміни в лексичних елементах оригінальної мови під час перекладу проводяться для досягнення точного відтворення їх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик, з урахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури перекладу.» (Карабан, 2001, с. 303).

Незалежно від контексту, перекладені мовні елементи є постійно еквівалентними в інших мовах. Це стосується технічних термінів, реальної лексики та деяких загальноживаних слів з чітко визначеним значенням. Навіть у цьому випадку контекст допомагає розрізнити загальне і спеціальне вживання слова та уточнити галузь знань, до якої належить термін.

Контекст, тобто частина мови, необхідна для розуміння значення слова та вибору його еквівалента під час перекладу, може мати різний обсяг. Іноді достатньо навести лише фразу (так званий вузький контекст). Однак часто пояснити значення слова вдається лише в реченні, абзаці або в межах усієї статті, а інколи навіть завдяки глибокому знанню ситуації, проблеми, якій присвячена ця робота (широкий контекст).

Еквіваленти в контексті перекладу вказують на мовні одиниці або конструкції в цільовій мові, які відповідають або мають близьке значення до відповідних мовних елементів в оригіналі. Еквіваленти визначають, яким чином можна виразити ту чи іншу ідею, концепцію або образ у цільовій мові так, щоб відтворювалася схожа

семантика, стиль та емоційне забарвлення. Знаходження еквівалентів є важливою задачею для перекладача, оскільки це дозволяє досягти максимальної адекватності та точності в передачі змісту оригіналу. Еквівалент може бути однаковим словом чи виразом, але також може залежати від контексту, стильових відмінностей та варіативності використання мовних структур у різних ситуаціях. Знання еквівалентів допомагає перекладачам забезпечити точний та зрозумілий переклад, уникнути втрати смислу та зберегти стилістичні особливості оригіналу.

Існує декілька типів. Перший тип еквівалента – це прямий або буквальный еквівалент, другий – неавтентичний або модифікований еквівалент. Чим докладнішим є словник, тим більше контекстуальних елементів (у тому числі модифікацій) він містить. Однак жоден словник не може надати всі можливі контекстуальні еквіваленти для перекладу, і перекладач повинен визначити їх самотійно. На діаграмі також видно, що в багатьох випадках контекстуальні еквіваленти (*gergin durum*) виступає як словниковий еквівалент одиниці (*напружене становище, ситуація*), синонімічної з тією, що ми перекладаємо. Так, у теорії та практиці перекладу використання небуквальних еквівалентів часто називають "перекладацькою заміною"; в українському варіанті слово "гострий" замінено контекстуальним синонімом "напружений", а останній перекладено один в один з його словниковим відповідником *gergin durum* (Триндяк І.М., 2018).

Точне відтворення мовної форми оригіналу спотворює зміст і порушує форму мови перекладу, що призводить до серйозних перекладацьких помилок – буквалізму. Прямий переклад може бути лексичним, при якому змішуються однаково вимовлені слова, або пунктуаційним, при якому перекладач сприймає слова, з'єднані розділовими знаками, як вільні, або безпунктуаційним, при якому він не враховує відмінності у словосполученнях в різних мовах;

Кожен з цих трьох типів співвідношень створює особливі труднощі для перекладу. У першому випадку перекладачеві необхідно знати постійні еквіваленти. У багатьох випадках змінювати наявні еквіваленти певного терміна в перекладі не дозволяється. Використовуючи еквівалентні терміни, слід враховувати, що дуже рідко вони є одночасно термінами; в останньому випадку перед перекладачем стоїть

складніше завдання. Йому доводиться вибирати з великої кількості еквівалентів той, який найкраще відповідає контексту. У третьому випадку перекладачеві доводиться самому знаходити еквівалент, що вимагає особливо точного знання змісту поняття, яке це слово позначає (Білозерська Л.П., 2010). Наприклад, часто доводиться перекладати термін, якого немає в словнику, факт, неологізм або термін, який не має еквівалента в мові перекладу. Друга і найпоширеніша ситуація – це необхідність вибору між різними альтернативами. Давайте розглянемо різні фактори, які впливають на вибір слова при перекладі. Основна проблема у виборі слів під час перекладу полягає в тому, що багато синонімів у мові перекладу мають різні значення. Наприклад: *soru* –

1) питання;

2) запит.

Для того, щоб перекласти правильно, спочатку необхідно визначити значення слова з контексту, а потім зробити висновок про вибір слова. Якщо синоніми підібрані неправильно, значення буде спотворено.

Широту значення слова слід відрізняти від його багатозначності. Значення слів у різних мовах часто не перетинаються. Багато турецьких слів мають широкі значення, які охоплюють значення багатьох українських слів. У такому випадку значення слова потрібно визначати під час перекладу, що вимагає глибокого розуміння тексту і ситуації. Найважливіший випадок еквівалентності слів і словосполучень – це коли дієслово замінює дієслівно-іменне сполучення (зазвичай дієслівний іменник). У таких поєднаннях дієслово виконує напівдієслівну функцію і визначає дію в узагальненій формі.

Слово має певну стилістичну ознаку: нейтральну (нульову), позитивну (слово вживається для вираження позитивних емоцій) або негативну (виражає іронію, невдоволення). Стилiстична ознака слова визначається його виразною та емоційно-експресивною силою в контексті його вживання. Стилiстичні відмінності слова можуть виявлятися у виборі виразів, тоні, емоційному відтінку та загальному стилі мовлення. При перекладі текстiв необхідно відтворювати стилістичні особливості цих слів, особливо коли вони стосуються політичної боротьби. В

українській мові зазвичай є кілька слів з різними стилістичними особливостями в тюркській мові: *asker* – *солдат* (0), *воїн* (+), *hükümdâr* – *правитель* (0), *володар* (+). Дієслова, які безпосередньо ініціюють мовлення, часто втрачають свою індивідуальність і замінюються іншими дієсловами з більш відповідними значеннями *demek* у минулому часі (*dedi*), можна перекладати на українську “сказав, заявив, висловив припущення, зазначив”. Знання стилістичних особливостей слова допомагає вибирати виразові засоби мовлення відповідно до конкретного контексту та досягати бажаного виразного ефекту в мовленні.

У ході вивчення лексичних перекладацьких трансформацій при перекладі турецькомовних суспільно-політичних повідомлень українською мовою стало очевидним, що цей процес є складним та вимагає від перекладача не лише вірності оригіналу, але й глибокого розуміння контексту та культурних особливостей обох мов. Зміст та семантичні відтінки турецькомовного тексту важливо передати в українському варіанті з урахуванням специфічності кожної мови.

Лексичні перекладацькі трансформації зазвичай виникають через відмінності в лексичному складі, стилістиці та концептуальних особливостях між турецькою та українською мовами. Перекладач повинен бути уважним до кожного слова, оскільки воно може мати не тільки різні синоніми в обох мовах, але й нести різні культурні відтінки.

Крім того, ефективний переклад суспільно-політичних повідомлень вимагає від перекладача не лише мовних навичок, але і широкого розуміння сучасних політичних, соціальних та культурних контекстів обох країн. Це стає ключовим елементом успішного відтворення сенсу та інтенцій оригінального тексту. Лексичні перекладацькі трансформації є невід'ємною частиною процесу перекладу турецькомовних суспільно-політичних повідомлень українською мовою. Розуміння особливостей кожної мови та глибокий аналіз кожного елементу тексту дозволяють досягти точного та адекватного передавання інформації, зберігаючи при цьому стилістичні та культурні відтінки оригіналу.

2.2 Граматичні перекладацькі трансформації при перекладі турецьких суспільно-політичних текстів українською мовою

Граматичні перекладацькі трансформації — це процес або метод перекладу, при якому змінюються граматичні структури або елементи речення для досягнення більш точного або природного відображення змісту оригіналу у перекладі. Це зміни, які відбуваються на граматичному рівні при перекладі для досягнення адекватності, збереження структури та врахування особливостей мови оригіналу та мови перекладу. Переклад може призводити до змін у структурі речень та фраз з метою збереження логічної послідовності та зрозумілості. Перекладацькі трансформації включають зміни у формах слів, такі як числа, роду, відмінка, щоб вони відповідали структурі мови перекладу. Для відтворення того ж самого значення граматичні конструкції можуть бути замінені еквівалентними конструкціями мови перекладу. Враховуючи особливості виразу часу та аспекту в різних мовах, може відбуватися адаптація часових форм, зміни у структурі речень для відтворення активності чи пасивності в мові перекладу та заміна або адаптація вказівників та займенників для врахування граматичних особливостей мов. Граматичні перекладацькі трансформації є важливим аспектом перекладу, оскільки вони спрямовані на збереження точності та природності мови, в яку перекладається текст.

Цей підхід в перекладі вимагає не лише вірного відтворення лексичного змісту слів, але і врахування граматичних особливостей мови. Граматичні перекладацькі трансформації можуть бути використані для покращення структури речення, виразів та синтаксису, забезпечуючи таким чином більш природний або зрозумілий варіант тексту у цільовій мові. Цей підхід може бути особливо корисним при перекладі між мовами з різною граматиною та синтаксисом, як от українська та турецька. Професійні перекладачі часто використовують граматичні трансформації, щоб досягти максимальної точності та виразності в перекладі, адаптуючи структури речень відповідно до правил цільової мови.

Одним із видів граматичних трансформацій є *антонімічний переклад*, який передбачає заміну позитивної форми турецького газетного тексту оригіналу на

негативну форму українського тексту і навпаки, а також заміну турецької лексеми на українську лексему з протилежним значенням: *Hükümet, ekonomik büyümeyi teşvik etmek ve işsizliği azaltmak için yeni politikalar uyguluyor.* – Уряд впроваджує нову політику, щоб обмежити економічне зростання та збільшити безробіття.

У цьому прикладі використовується антонімічний переклад, де оригінальна інтенція речення змінюється шляхом введення антонімічних слів. Оригінальне речення вказує на спроби уряду підтримати економічний ріст і зменшити безробіття, тоді як антонімічний переклад змінює сенс, вказуючи на спроби уряду обмежити економічний ріст і збільшити безробіття.

Інший приклад: *Hükümet, demokratik reformları destekleyerek ülkenin siyasi atmosferini güçlendirmeye çalışıyor.* – Уряд намагається послабити політичну атмосферу в країні, блокуючи демократичні реформи.

У цьому антонімічному перекладі введено антоніми, що змінюють сенс оригінального речення. Оригінальне речення вказує на спроби уряду підтримати демократичні реформи для зміцнення політичної атмосфери в країні. Антонімічний переклад вказує на спроби уряду заважати демократичним реформам для послаблення політичної атмосфери.

Цей метод може використовуватися, коли відсутні точні еквіваленти або коли слова оригіналу мають антонімічні відповідники в мові перекладу, які краще передають зміст. Наприклад, якщо в оригіналі вжито позитивне слово, його антонім може бути використаний у перекладі для передачі протилежного сенсу. Цей метод може вимагати креативності та уваги до контексту, оскільки не завжди антоніми можуть бути абсолютно точним еквівалентом.

Компенсація – це спосіб перекладу, який полягає в передачі елементів значення, втрачених при перекладі мовної одиниці турецької мови, іншими мовними засобами в тексті перекладу. Компенсація використовується особливо тоді, коли необхідно передати суто внутрішнє мовне значення, яке характеризує певні мовні особливості вихідного тексту, такі як діалектне забарвлення, індивідуальні мовні звороти, каламбури тощо. Варто зазначити, що розташування відтворених елементів може відрізнятися в турецькому та українському текстах. Тому цей спосіб

перекладу "компенсує" втрачений сенс і таким чином більш точно відтворює зміст усього повідомлення. Наприклад: *Barzani'nin özel olarak hazırlandığı belirtilen altınların bir yüzünde Barzani'nin ismi diğer yüzünde ise Kürtçe «Piroz be» yazısı yer alıyor.* – 'На одній стороні золотих монет, які були спеціально виготовлені на замовлення Барзані було вигравіювано його ім'я, а з іншої напис "Вітаємо". У даному прикладі використовується курдський діалект «Piroz be», який перекладається як "Вітаємо". Інший приклад: *Bu yıl İstanbul müzik festivalinde beklediğimiz gibi hava çok eğlenceliydi her yerden lingi lingi müzik duyulurdu.* – 'Цього року як ми і чекали атмосфера на Стамбульському фестивалі музики була досить весела звідусюди лунала *весела музика*' (Hatin B. Mason I., 1990). Ми спостерігаємо використання діалекту "*lingi lingi*", що перекладається як "*весела музика*".

Порівняно з лексичними трансформаціями, такі трансформації є менш складними для перекладача, але вони мають свої особливості та потребують спеціальних інструментів. *Конверсія* може бути застосована до будь-якої граматичної форми, включаючи граматичні форми, які мають прямі відповідники в інших контекстах. При перекладі з турецької мови на українську часто виникають розбіжності у функціях дієслівних форм, іменних словосполучень та інших граматичних одиниць, що пов'язано як з типологічними відмінностями, так і з відмінностями в культурних і мовних традиціях, пов'язаних з подібними контекстами. *Politikaci sahneden kovulmuş oldu.* – 'Політика вигнали зі сцени'.

Прийом опущення. Він передбачає уникнення використання в перекладеному тексті семантично перевантажених слів. Однією з причин використання цього прийому є необхідність стиснення тексту. Це вимагає від перекладача зменшити загальний обсяг перекладеного тексту і видалити зайві елементи, наскільки це можливо в межах мовних і стилістичних норм цільової мови (української).

Протилежним до прийому опущення є *прийом додавання*. Хоча багато елементів оригінального тексту є імпліцитними, імпліцитне розуміння означає, що реципієнт розуміє або зрозумів загальноприйняті способи організації інформації "фонових" знань. Однак реципієнт перекладу не має знань про семантичні особливості турецького газетного тексту, тому імпліцитний зміст має бути

пояснений перекладачем. При доборі додаткових елементів перекладачеві необхідно враховувати не лише семантику відповідних одиниць, а й правила сполучуваності в українській мові. Наприклад: *DSÖ'nun 1997 yılı verilerine göre dünya nüfusunün % 25'nin VKİ'i 30'dan fazla yani şişmandır.* – ‘Згідно з даними ВОЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я) за 1997 рік, показник ІМТ (індекс маси тіла) 25% всього населення планети перевищує 30, тобто є ознакою ожиріння’.

Приём перестановки. Він дозволяє використовувати найближчий еквівалент вихідного тексту в іншому місці речення. Цей прийом широко використовується при перекладі турецької публіцистики українською мовою. Основними причинами цього є відмінності між турецькою та українською синтаксичними системами та правилами сполучуваності української мови: *Söz konusu enzimin vücüttaki yağların enerjiye dönüşerek atılmasına karar verildiğini belirtildi.* – ‘Було повідомлено, що цей фермент активізує процеси розщеплення жирів та перетворює їх на енергію’. У даному випадку слово "ензим" замінено на його відповідник, а саме "фермент", з метою уникнення тавтології в тексті перекладу. Слід зазначити, що явище тавтології є поширеним у турецьких суспільно-політичних текстах і не вважається порушенням мовних норм. З іншого боку, в українській мові повторення одного й того ж слова без понятійного пояснення або зміни значення є стилістичною помилкою.

Переклад як галузь лінгвістики пройшов довгий шлях розвитку та становлення. Незважаючи на те, що мовне посередництво як вид діяльності є об'єктивною потребою людства і існує з найдавніших часів (наприклад, наявність двомовних словників у шумерських клинописних текстах, написаних за 3000 років до нашої ери, чітко свідчить про те, що вони були покликані допомогти перекладачам). (У Стародавньому Єгипті існували спеціальні школи, які готували перекладачів для забезпечення комунікації з сусідніми народами). Більше того, навчання медіації, яка є різновидом лінгвістичної діяльності, фактично завжди використовувалося і використовується як один з методів підготовки фахівців з іноземних мов. Переклад – це мистецтво, і зрозуміти творчий процес теоретично неможливо; переклад існує з незапам'ятних часів, і перекладачі створювали і

продовжують створювати чудові переклади без будь-яких спеціальних теорій і без потреби в теоретичних узагальненнях.

З цієї точки зору, переклад довгий час не був предметом особливого інтересу для лінгвістів. Навіть якщо в попередні століття деякі перекладачі намагалися отримати деякі теоретичні уявлення про природу перекладацького процесу, зосереджуючись на переліку непорушних вимог, яких перекладачі повинні дотримуватися у своїй перекладацькій роботі. Під час згадування теоретичних постулатів Етьєна Доле, А. Тайлера та інших вчених, а також при врахуванні узагальнень англійського дослідника А. Севорі, варто відзначити, що перекладознавство, як окрема галузь лінгвістики, розпочало свій розвиток лише у середині ХХ століття. Однак, незважаючи на це, вченим, які спеціалізуються у цьому напрямі, вдалося досягти значних результатів. Наприклад, в сучасний час існують фундаментальні праці з загальної теорії перекладу (Л. Дайнеко, І. Корунець, Л. Латишев та ін.), а також з окремих і спеціальних теорій перекладу (В. Карабан, А. Коваленко, В. Пілик та ін.). Вчені провели теоретичні дослідження, присвячені різним аспектам мовної посередницької діяльності. В галузі перекладознавства розроблені загальнотеоретичні концепції, такі як питання про еквівалентність і валідність, теорія перекладацької відповідності, а також класифікація типів текстів, цілі перекладача, характер передбачуваного реципієнта з точки зору вимог до перекладу, проблеми семантико-прагматичної адаптації текстів, проблеми синтаксичного варіювання, лексичних і граматичних трансформацій при перекладі тощо; розроблені специфічні проблеми перекладу текстів, що належать до певного жанру, стилю, підстилю або жанру конкретною мовною парою.

Однак усі проблеми, пов'язані з перекладом як видом людської діяльності та його теоретичним осмисленням, як у загальному, так і в конкретному плані, аналізувалися на матеріалі західних мов, таких як англійська та французька, східні мови рідко потрапляли в поле перекладацьких проблем, і більшість з них не є теоретичними дослідженнями, а мають форму навчальних посібників з перекладу, що містять тексти та завдання, спрямовані на розвиток конкретних перекладацьких навичок. Що стосується турецької мови, то досліджень з перекладу було проведено

дуже мало, а спеціальних підручників чи посібників для підготовки професійних перекладачів не існує.

Останні – це тексти, які мають на меті надати реципієнту певну кількість інформації, на відміну від не інформаційних текстів, які мають на меті справити певний вплив на реципієнта, наприклад, художні, естетичні, політичні чи ідеологічні тексти. Як впливає з визначення, до другого типу текстів належать переважно романи та поезія, а також політичні та рекламні тексти. До першого типу текстів належать публіцистичні, офіційно-ділові (службові) та наукові тексти. Прес-тексти, які за своїми стилістичними особливостями відносять до складових публіцистичних текстів, можна поділити на кілька жанрів – газетно-інформаційні (репортажі, замітки тощо, що інформують реципієнта про минулі чи майбутні події навколишнього світу), газетні – інформаційні (повідомлення, замітки тощо, що інформують реципієнта про минулі чи майбутні події навколишнього світу), аналітичні (статті, що тлумачать і коментують події навколишнього світу), газетно-публіцистичні (статті філософського, історичного характеру). тощо, подібні за змістом і часто за формою до текстів інших стилів або підстилів). До останніх належать і так звані *köşe yazıları* – Колонка, в якій редактор або журналіст аналізує подію з філософської точки зору або просто констатує деякі моменти (часто філософські). Іншим видом газетної статті є інтерв'ю. Інтерв'ю є різновидом медіа-формації і може мати риси, характерні для інших типів газетних статей, або характеристики усного мовлення. Кожен з перерахованих вище типів газетних текстів характеризується певними особливостями, але існують і інваріантні характеристики, притаманні всім газетним текстам без винятку (Tokgöz, 1994).

У рамках даної розробки застосовується теорія еквівалентності-адекватності тексту. Згідно з цією теорією, еквівалентність визначається як ступінь відповідності ("близькості") тексту перекладу до оригіналу на формальному та семантичному рівнях, таких як лексика, граматики, синтаксис. Адекватність оцінюється як міра досягнення текстом перекладу комунікативної (прагматичної) мети, закладеної в оригіналі. На рівні еквівалентності використовуються концепції максимально можливої еквівалентності та оптимальної еквівалентності.

Остання є показником валідності перекладу. Звідси впливає важливе для нашого дослідження припущення. Тобто, перекладений текст є еквівалентним на максимально можливому рівні, але може бути неадекватним або навпаки.

Розглянемо спочатку загальну проблему еквівалентності відмінкових варіантів двох досліджуваних мов. Як видно із зіставного аналізу, українська мова має менше відмінкових форм, ніж турецька, тому ми не можемо говорити про абсолютну еквівалентність (тотожність), як, наприклад, у разі порівняння генетично споріднених мов; окрім того, жодна з трьох (за іншою теорією, чотирьох) форм видового способу нахилу не має повної еквівалентності в турецькій мові, а раз не має, то не можна говорити навіть про приблизну еквівалентність.

У будь-якому випадку, порівнюючи турецький та український відмінки, ми стикаємося з явищем значної втрати семантичних елементів. Відмінок турецької мови характеризується широким спектром значень, що може бути доведено формальним статистичним аналізом, виражаючи при цьому реальні немовні дії та ситуації. Переклад родових і часових форм з української мови на турецьку є актуальною науковою проблемою. У цій статті основна увага зосереджена на родово-часових формах турецької мови, які одночасно передають значення способу та часу, а також аспекту (Сорокін С.В., 2003).

Основною функцією українських просторово-часових форм є локалізація дії в певному відтинку часу (загалом можна зауважити, що сама назва "видово-часові форми" для української мови є некоректною, оскільки функція позначення специфіка дії не закладена в просторово-часовій формі, як це має місце в турецькій мові та в лексичному значенні дієслова) – минуле, теперішнє, майбутнє. Проте організація часових аспектів у концептуальній картині світу турецької мови відбувається в п'ятивимірному масштабі.

Для того, щоб зробити висновок про відсутність повної еквівалентності (тотожності) між турецькими формами минулого часу та українськими формами минулого часу, необхідно додати, що турецькі форми минулого часу, на відміну від українських аналогів, характеризуються внутрішньою стилістичною градацією –наприклад, не всі турецькі форми минулого часу, що входять до складу минулого

часу *Plane*, безумовно, можуть слугувати відповідною перекладацькою одиницею українського минулого часу. Окрім власне диференціації на семантичному рівні (наявність семантичних елементів, які відрізняють форми виду одна від одної), існують також стилістичні чинники, які унеможливають використання певних форм виду в текстах певного стилістичного різновиду. Наприклад, у газетно-інформаційних текстах формальною вимогою є вживання прийменників і майбутнього часу в загальному видо-часовому розмаїтті. Ці дві форми видо-часових форм є найбільш нейтральними з точки зору семантичного наповнення, мінімізуючи наявність додаткових смислів і можливість модальних зрушень.

За загальноприйнятим визначенням, прийменник – це форма родового способу, що виражає минулу дію, свідком якої був мовець (модальний елемент теперішнього часу) або про яку йому відомо з достовірного джерела (Ediskum. 1985). Використання специфічних форм, а також інших часових і формальних форм, що належать до плану минулого часу, практично не зустрічається в газетних інформаційних текстах через їх специфіку: тексти певного різновиду завжди інформують реципієнта про події, що відбулися, або про події, які плануються та відбудуться в майбутньому, а газета виявляється надійним джерелом інформації з точки зору подання інформації про події позамовної дійсності. Водночас кілька десятків років тому нормою в пресі та інформаційних текстах було використання не минулого часу, а теперішнього доконаного часу для повідомлення про події минулого, а трансформації, що відбувалися в пресі та інформаційних текстах, були пов'язані з зміни в психології представників турецької етнічної групи – інакше, як раніше, реципієнти почали сприймати газету як надійне джерело інформації, що також відбилося на змінах мови преси на граматичному рівні. Вживання *futurum* разом із претеритом пов'язане з його концептуальним змістом: основний концепт футурума – це “майбутня інтензивна (заздалегідь запланована) дія”.

Інформаційні тексти газет бідніші на різновиди – часові форми, а також використання периферійних речень – ніж тексти інших газетних жанрів, а також на стилістичне розмаїття загалом – останнє не є унікальним для газетних інформаційних текстів. Використання теперішнього часу також можна знайти в

газетних статтях, але це більш характерно для аналітичних, а не інформаційних текстів, і в цьому випадку в турецьких газетних статтях використовується лише теперішній час. Основне завдання полягає в тому, щоб перетворити три українські часи (минулий, теперішній і майбутній) на три турецькі часи (презенс, презенс і презенс).

Слід пам'ятати, що інші часові форми з'являються в цільовому газетному жанрі лише зрідка, і спроба використати їх є типовою помилкою багатьох студентів, які вивчають турецьку мову, а іноді й практикуючих перекладачів. Використання інших часових форм може бути зумовлене семантикою висловлювання (текстовим змістом, контекстуальними факторами, наприклад, крос-структурним написанням тощо) по відношенню до загального концептуального змісту конкретної часової форми.

Нагадаємо, що в газетних текстах жанрово-часові форми вживаються так, як описано вище, і більшість випадків, коли можлива стилістична трансформація між українськими та турецькими жанрово-часовими формами, стосуються переважно інформаційних текстів і, меншою мірою, аналітичних текстів.

Найбільш близьким за змістом і формою до інформаційного тексту є аналітичний текст у газетах, який не лише повідомляє про подію, але й містить коментарі до неї та авторську інтерпретацію. Таким чином, аналітичний газетний текст є своєрідним медіаутворенням, яке виступає межею між газетними інформаційними текстами та газетними текстами новин. Тому у власне тлумачній (аналітичній) частині текстів розглянутого різновиду може вживатися переважно теперішній час – для позначення теперішньої діяльності (Сорокін, 2003), рідше – аорист – для позначення часової чи предметно-побутової діяльності. (Сорокін, 2005), плюскваперфект – на позначення передминулої дії та, ще рідше, перфект часу – на позначення відсутньої дії. Перифрастичні форми зустрічаються відносно рідко і лише з точки зору їх розрізнявальної функції; інші ідіоматично-часові форми – прогресивні форми, передфутурум, форми відсутності часу практично не зустрічаються в аналітичних текстах; недосконалий - майже ніколи, за кількома винятками, які можна витлумачити як випадкові.

Отже, проблема перекладу видо-часових форм у суспільно-політичних текстах

стає важливою в сучасному світі глобалізації та міжнародного спілкування. Зіткнення мовних систем та граматичних особливостей мов може призводити до втрати точності та відображення інтенцій оригіналу. Однак застосування професійних перекладацьких стратегій та глибоке розуміння контексту політичних текстів є вирішальним для успішного вирішення цих проблем та забезпечення ефективності комунікації між культурами.

Крім того, необхідно враховувати, що видо-часові форми в суспільно-політичних текстах часто несуть не лише лінгвістичне, а й культурне значення. Зміна часових форм може впливати на сприйняття часового аспекту подій, а також відображати нюанси відносин, ставлення або акцентувати певні аспекти.

Перекладачі, спілкуючись з суспільно-політичним контекстом, повинні бути особливо уважними до вибору видо-часових форм. Іноді це вимагає творчого підходу та здатності враховувати не лише лінгвістичні аспекти, але й політичні нюанси, що можуть визначати тон та сприйняття тексту.

Вивчення граматичних перекладацьких трансформацій при перекладі турецькомовних суспільно-політичних повідомлень українською мовою підкреслює важливість ретельного відтворення граматичної структури та синтаксичних особливостей тексту. Цей процес виявляється динамічним і вимагає від перекладача не тільки володіння двома мовами, але й глибокого розуміння синтаксичних відмінностей та особливостей кожної мови.

Граматичні перекладацькі трансформації виникають з різниці у структурі мов, типах конструкцій, порядку слів, а також в використанні граматичних часів та форм. Перекладач повинен бути уважним до кожного граматичного елемента, щоб забезпечити збереження семантичного значення та логіки оригіналу в перекладі.

Ефективний переклад суспільно-політичних повідомлень також вимагає від перекладача уважного сприйняття контексту, де точність граматичного відтворення важлива для передачі інтенцій та тонкощів оригіналу. Граматична точність є ключовим елементом для збереження автентичності тексту та ефективної комунікації задуму автора.

У висновку можна визначити, що граматичні перекладацькі трансформації

виглядають як важливий етап у процесі перекладу турецькомовних суспільно-політичних повідомлень українською мовою. Ретельний аналіз та вивчення граматичної структури дозволяє забезпечити якісний та вірний переклад, що зберігає сенс та ефективно взаємодіє з аудиторією.

Висновки до розділу 2

Суспільно-політичних тексти поділяються на три категорії: інформаційні, аналітичні та публіцистичні газети; інтерв'ю також виділяються як тип газетного тексту в цій класифікації. У турецькій мові кожен з цих текстів характеризується набором жанрово-часових форм, які переважно використовуються в цьому конкретному типі газетного тексту. Натомість в українській мові в текстах будь-якого типу (стилю, підстилю чи жанру) зустрічаються лише три часові форми.

Лексичні та граматичні трансформації в процесі перекладу турецьких суспільно-політичних текстів є ключовими елементами, що визначають успішність передачі змісту та стилю. Лексичні трансформації дозволяють знайти точні та адекватні еквіваленти термінам, враховуючи культурні та семантичні відмінності між мовами. Граматичні трансформації, у свою чергу, забезпечують збереження граматичної правильності та структури речень.

Важливість цих трансформацій полягає в здатності зберігати сенс інформації та виражати її відповідно до мовних норм мови перекладу. Правильно застосовані лексичні та граматичні трансформації сприяють досягненню максимальної адекватності та природності тексту, зрозумілості для читача мови призначення. Враховуючи складність суспільно-політичних текстів, які часто вражені впливом культурних та ідіоматичних особливостей, використання лексичних та граматичних трансформацій є необхідністю для вдалого перекладу. Вони допомагають уникнути втрати семантичної насиченості, зберігаючи виразність та ефективність мовлення у перекладі.

У турецьких суспільно-політичних текстах типи часових форм

використовуються набагато ширше, оскільки в цих текстах повідомляється не тільки про конкретні події (факти) в минулому або майбутньому, а й про їх інтерпретацію, філософські роздуми та історичні нариси, іноді без прив'язки до конкретної події.

У перекладі суспільно-політичних текстів дуже часто використовуються аорист, недоконаний вид, а іноді й суперфінитні форми. У випадку суспільно-політичних текстів набір часових форм претерита, які можуть бути перекладені відповідно до стилістичних норм, вибирається виходячи з того, чи є конкретний текст і його стиль ближчим до розмовного або, навпаки, до науково-популярного або наукового стилю. У будь-якому випадку, найважливішим питанням є уточнення семантичних елементів (усунення семантичних лакун в українському часі), яке слід здійснювати, насамперед, орієнтуючись на понятійний зміст певного часу або часів.

Турецька та українська мови певною мірою відрізняються за своїми моделями варіювання засобів вираження. Це пов'язано, головним чином, з відмінностями в лексичній і граматичній системах двох мов, стилістичними нормами і правилами лексико-синтаксичної сполучуваності. Тому при перекладі газетних текстів необхідно вдаватися до міжмовного перекладу, щоб отримати адекватний переклад.

При перекладі з турецької мови на українську відбувається ряд перекладацьких трансформацій. Серед них важливе місце займають лексичні трансформації, такі як конкретизація значення, узагальнення значення слова, семантичне розширення, антонімічний переклад. Дослідження показують, що такі перекладацькі трансформації дуже рідко зустрічаються в чистому вигляді, тому можна зробити висновок, що вони здебільшого мають змішаний тип. Основним завданням професійного перекладача є не лише передача формальних особливостей вихідного тексту мовою перекладу, але й збереження сенсу повідомлення, закладеного у вихідний текст автором.

Таким чином, вивчення та вдосконалення технік лексичних та граматичних трансформацій є важливим завданням для перекладачів, спрямованим на покращення якості перекладу турецьких суспільно-політичних текстів.

ВИСНОВКИ

Таким чином, процес перекладу тексту з однієї мови на іншу є дуже різнобарвним, неоднозначним і включає в себе багато елементів. Лінгвістична модель процесу перекладу представляє його як низку послідовних перетворень від вихідного тексту до тексту перекладу, за допомогою яких перекладач теоретично може і повинен досягти бажаного результату.

Переклад є однією з найважливіших форм міжкультурних відносин. Знання іноземних мов завжди підкреслювалося і розглядалося як сильна сторона. Перекладачі виступають посередниками між носіями різних мов. На додаток до своєї посередницької функції, перекладачі також є творцями мов.

Одне з найскладніших завдань у перекладі – забезпечити еквівалентність і достовірність. Одним із способів допомогти перекладачеві досягти найвищого рівня перекладу є використання перекладацьких трансформацій. Перекладацька трансформація – це перетворення або заміна різних одиниць у процесі перекладу.

Існує багато класифікацій перекладацьких трансформацій та різних наукових підходів. Згідно з нашим дослідженням, найпоширенішими є лексичні та граматичні трансформації.

При перекладі з турецької мови на українську відбувається ряд перекладацьких трансформацій. Серед них важливе місце займають лексичні трансформації, такі як конкретизація значення, узагальнення значення слова, семантичне розширення, антонімічний переклад. Дослідження показують, що такі перекладацькі трансформації дуже рідко зустрічаються в чистому вигляді, тому можна зробити висновок, що вони здебільшого мають змішаний тип. Основним завданням професійного перекладача є не лише передача формальних особливостей вихідного тексту мовою перекладу, але й збереження сенсу повідомлення, закладеного у вихідний текст автором.

Також не останнє місце за використанням посідають граматичні трансформації. Найчастіше перекладачами використовуються конверсія,

компенсація, антонімічний переклад, прийом опущення та додавання. Ці граматичні перекладацькі трансформації використовуються з метою забезпечити точність, зрозумілість та природність перекладу, а також адаптацію тексту до граматичних та стилістичних норм цільової мови.

Суспільно-політичні тексти поділяються на три категорії: інформаційні, аналітичні та публіцистичні газети; інтерв'ю також виділяються як тип газетного тексту в цій класифікації. У турецькій мові кожен з цих текстів характеризується набором жанрово-часових форм, які переважно використовуються в цьому конкретному типі газетного тексту.

У суспільно-політичних текстах, типи часових форм використовуються набагато ширше, оскільки в цих текстах повідомляється не тільки про конкретні події (факти) в минулому або майбутньому, а й про їх інтерпретацію, філософські роздуми та історичні нариси, іноді без прив'язки до конкретної події.

У перекладі суспільно-політичних текстів дуже часто використовуються аорист, недоконаний вид, а іноді й суперфінитні форми. У випадку суспільно-політичних текстів набір часових форм претерита, які можуть бути перекладені відповідно до стилістичних норм, вибирається виходячи з того, чи є конкретний текст і його стиль ближчим до розмовного або, навпаки, до науково-популярного або наукового стилю. У будь-якому випадку, найважливішим питанням є уточнення семантичних елементів (усунення семантичних лакун в українському часі), яке слід здійснювати, насамперед, орієнтуючись на понятійний зміст певного часу або часів.

Турецька та українська мови певною мірою відрізняються за своїми моделями варіювання засобів вираження. Це пов'язано, головним чином, з відмінностями в лексичній і граматичній системах двох мов, стилістичними нормами і правилами лексико-синтаксичної сполучуваності. Тому при перекладі суспільно-політичних текстів необхідно вдаватися до міжмовного перекладу, щоб отримати адекватний переклад. Таким чином, у процесі перекладацької діяльності знову стає очевидною необхідність стратегій та їхня зосередженість на мову оригіналу та мову перекладу та її культуру. Підготовка хороших перекладачів та осіб, які планують займатися

перекладацькою діяльністю для досягнення ідеального перекладу відбувається шляхом збагачення перекладу як науки та надання наукової літератури перекладачам та кандидатам у перекладачі. Таким чином, кожен перекладач та інші особи, які працюють у цій галузі можуть сформулювати власну точку зору щодо своїх дій з огляду на наукові досягнення у своїй галузі і застосувати на практиці найбільш вдалу стратегію та методи для досягнення ідеального перекладу.

ÖZET

Dolayısıyla bir metnin bir dilden diğerine çevrilmesi süreci oldukça renkli, belirsiz ve birçok unsuru bünyesinde barındırmaktadır. Çeviri sürecinin dilsel modeli, onu kaynak metinden çevrilmiş metne doğru bir dizi ardışık dönüşüm olarak sunar; bunun yardımıyla çevirmen teorik olarak istenen sonuca ulaşabilir ve ulaşmalıdır.

Çeviri kültürlerarası ilişkilerin en önemli biçimlerinden biridir. Yabancı dil bilgisi her zaman vurgulanmış ve güçlü bir nokta olarak görülmüştür. Çevirmenler, farklı dilleri konuşanlar arasında aracılık görevi görür. Çevirmenler aracılık işlevlerinin yanı sıra aynı zamanda dil yaratıcılarıdır.

Çeviri, dillerarası topluluklar arasındaki bir iletişim sürecidir; düşüncenin başka bir dilde içerik ve biçim kaybı olmadan çoğaltılması. Çeviri, bir dil aracısının hem ürünü (çevrilmiş metin) hem de faaliyet sürecidir (çeviri faaliyeti). Çevirinin iki temel yolu vardır: sözlü ve yazılı. Çevirmen şu çeviri türlerini anlamalıdır: yeterli, özgür, sanatsal, özel vb.

Çeviride en zor görevlerden biri eşdeğerliği ve özgünlüğü sağlamaktır. Bir çevirmenin en yüksek düzeyde çeviri elde etmesine yardımcı olmanın bir yolu çeviri dönüşümlerini kullanmaktır. Çeviri dönüşümü, çeviri sürecinde farklı birimlerin dönüştürülmesi veya değiştirilmesidir.

Çeviri dönüşümlerinin birçok sınıflandırması ve farklı bilimsel yaklaşımları vardır. Araştırmamıza göre en yaygın olanı sözcüksel ve dilbilgisel dönüşümlerdir.

Türkçe'den Ukraynaca'ya çeviri yapılırken bir takım çeviri dönüşümleri meydana gelir. Bunlar arasında harf çevirisi, izleme, telafi, genelleme, somutlaştırma, izleme gibi sözcüksel dönüşümler önemli bir yer tutmaktadır. Çalışmalar, bu tür öteleme dönüşümlerinin çok nadir olarak saf formda bulunduğunu göstermektedir, dolayısıyla bunların çoğunlukla karışık tipte olduğu sonucuna varılabilir. Profesyonel bir çevirmenin temel görevi, yalnızca kaynak metnin biçimsel özelliklerini çevrilen dile aktarmak değil, aynı zamanda yazar tarafından kaynak metne yerleştirilen mesajın anlamını da korumaktır.

Dilbilgisel dönüşümler de en az kullanılanlar değildir. Çevirmenler çoğunlukla dönüştürme, telafi, zıt anlamlı çeviri, çıkarma ve ekleme işlemlerini kullanır. Bu dilbilgisel

çeviri dönüşümleri, çevirinin doğruluğunu, anlaşılabilirliğini ve doğallığını sağlamanın yanı sıra metnin hedef dilin dilbilgisi ve üslup normlarına uyarlanmasını sağlamak için kullanılır.

Gazete metinleri üç kategoriye ayrılır: bilgilendirici, analitik ve gazetecilik gazeteleri; Röportajlar da bu sınıflandırmada bir gazete metni türü olarak öne çıkmaktadır. Türk dilinde bu metinlerin her biri, esas olarak bu özel gazete metni türünde kullanılan bir dizi tür-zamansal formla karakterize edilir. Öte yandan, Ukrayna dilinde herhangi bir türdeki (üslup, alt üslup veya tür) metinlerde yalnızca üç zaman biçimi bulunur.

Türkçe gazete ve analitik metinlerde, özellikle gazete ve gazetecilik metinlerinde, zaman biçimleri türleri çok daha yaygın olarak kullanılmaktadır, çünkü bu metinler yalnızca geçmişteki veya gelecekteki belirli olayları (olguları) değil aynı zamanda bunların yorumunu, felsefesini de aktarmaktadır. bazen belirli bir olaya atıfta bulunmadan düşünceler ve tarihi makaleler.

Gazete ve analitik metinlerin çevirisinde sıklıkla geniş aralıklı, kusurlu ve bazen de süper sonlu biçimler kullanılır. Gazete ve gazetecilik metinleri söz konusu olduğunda, üslup normlarına göre çevrilebilecek bir dizi geçmiş zaman biçimi, belirli metnin ve üslubunun günlük dile mi yoksa tam tersine popüler bilime mi yoksa daha yakın mı olduğuna bağlı olarak seçilir. bilimsel üslup. Her halükarda en önemli konu, öncelikle belirli bir zaman veya zamanların kavramsal içeriğine odaklanılarak yapılması gereken anlamsal unsurların açıklığa kavuşturulmasıdır (Ukraynaca zaman kipindeki anlamsal boşlukların giderilmesi).

Türkçe ve Ukraynaca dilleri, anlatım araçlarının çeşitlilik kalıpları bakımından bir ölçüde farklılık göstermektedir. Bunun temel nedeni iki dilin sözcük ve dilbilgisi sistemlerindeki farklılıklar, üslup normları ve sözcük-sözdizimsel uyumluluk kurallarıdır. Bu nedenle gazete metinleri çevirisi yapılırken yeterli bir çeviri elde edebilmek için dillerarası çeviriye başvurmak gerekir.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Акуленко, В.В. (2002). Запитання інтернаціонального словникового складу. Харків, с. 203.
2. Алмашова, Н. (2013). Лексика української мови. Групи слів за походженням, за вживанням. Українська мова та література, № 1/2. с. 47–50
3. Ангарова, Л.М. (2005). Методичні вказівки до курсу “Перекладацький аналіз науково - технічного тексту” на тему “Інтернаціоналізми та “хибні друзі перекладача” в науково-технічній літературі” (для спеціальності “Переклад”). Маріуполь, с. 34.
4. Банзерук, А. (2001). Перекладацькі трансформації в англійськомовному медіадискурсі. Вісник студентського наукового товариства, с. 39-42.
5. Баловнева, О.О. (2004). Особливості перекладу науково-технічної термінології. Проблеми перекладу. Матеріали міжнар. Наук конференції. (с.16–18). ЖДУ.
6. Бондарчук, А. (2021). Стилистичні засоби при передачі емоцій персонажів та їхній переклад. Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Германська філологія, с.12-18.
7. Білозерська, Л. П. (2010). Термінологія та переклад: навч. посібник для студ. філол. напряму підготовки. Вінниця, Нова книга. с. 232.
8. Гальчак, Т.В (2010). Переклад як процес і результат аналітико-синтетичної діяльності майбутнього перекладача у процесі навчання у виші. Наукові записки. Серія “Філологічна”. с. 71– 76.
9. Д’яков, А.С. (2000). Основи термінотворення. Семантичні та лінгвістичні аспекти. Київ, Видавничий дім. с. 217.
10. Дайненко, Л.А (2012). Основи перекладу. Київ, Ельга Нікацентр. с.203.
11. Д’яков, А.С. (2000). Основи термінології: Семантичний та соціолінгвістичний аспект. Київ, КМ Academia. с. 218 .
12. Журавель, Т.В. (2015). Поняття перекладацьких трансформацій та проблема їх класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного

університету. Філологія. с. 148–150.

13. Задорожна, А. (2020). Перекладацькі трансформації як засіб досягнення еквівалентності перекладу. Актуальні питання гуманітарних наук. с. 57-63.

14. Іващишин, О.М. (2004). Принципи диференціації термінологічних та нетермінологічних одиниць науково-технічного дискурсу. Мова і культура. Т. II: Культурологічний підхід до викладання мови і літератури. Київ. с. 170–176.

15. Іщенко, Н.Г., Криворотенко, М.С. (2014). Наукова редакційна стаття – мовленнєвий жанр в контексті наукового стилю. Вісник Національного технічного університету України «КПІ», 27-30.

16. Карабан, В.І. (2005). Переклад економічної літератури. Вінниця, Нова книга, с. 496.

17. Карабан, В.І. (2001). Переклад англійської наукової і технічної літератури. Ч. 2. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця: Нова книга, с. 303.

18. Карабан, В.І. (2003). Переклад з української мови на англійську. Вінниця: Нова книга. с. 608.

19. Карпіловська, Є. (2019). Мовознавство. Енциклопедія Сучасної України. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України.

20. Кияк, Т. (2004). Запозичення та інтернаціоналізми у фахових мовах. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. № 27. с. 245–249.

21. Кияк, Т.Р. (2010). «Фальшиві друзі перекладача» як проблема міжкультурної комунікації. Наукові записки. Випуск 89 (1). Серія: Філологічні науки (мовознавство). Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. с. 17–20.

22. Коваленко, А.Я. (2002). Загальний курс науково-технічного перекладу. Київ: «Фірма «ІНКІОС», с. 320.

23. Кононенко, Я. (2018). До Проблеми Класифікації Інтернаціоналізмів. Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов, с. 45-49.

24. Коваленко, А.Я. (2010). Науково-технічний переклад. Навчальний посібник курсу за вибором для 10-12 класів спеціалізованих шкіл з поглибленим

вивченням мови та профільних класів загальноосвітніх закладів. 3-е вид., виправлене і доповнене. Тернопіль: Видавництво «Лібра Тетра», с. 232.

25. Корунець, І.В. (2003). Теорія і практика перекладу. Вінниця. Нова книга, с. 449.
26. Корунець, І. В. (2003). Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. Вінниця: Нова Книга.
27. Кочан, І. (2009). Термінологія: національна чи міжнародна? Вісник Національного університету «Львівська політехніка», № 648., с.. 3-8 .
28. Кочерга, О.Н. (2013). Проблема прикметника в науковій термінології Нац. ун-ту "Львівська політехніка", с.. 224- 227.
29. Лобода, В. (2019). Перекладацькі трансформації: дефінітивний характер та проблема класифікації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія “Філологія”, (43), с. 72-74.
30. Лощенова, І. Ф. (2014). Перекладацькі трансформації як ефективний засіб досягнення адекватності перекладу. Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя, №3, с. 102–105.
31. Латишев, Л.К. (2008). Переклад: проблеми теорії, практики і методики викладання / Л.К. Латишев – Тернопіль : Просвітництво, с. 72.
32. Михайлова, Є.В. (2012). Функціональні ознаки прикметника сучасної турецької мови. Київ: ВПЦ “Київський університет”, с. 114-120.
33. Малевич, Л. (2009). Запозичення з класичних мов і проблеми інтернаціоналізації наукової термінології. Наукові записки. Серія: Філологічні науки. Збірник наукових праць, вип. 81 (1) с. 311-315
34. Науменко, А.М. (2006). Філологічний аналіз тексту. Вінниця: Нова книга, с. 416.
35. Перебийніс, В.С. (1994). Деякі закономірності в розвитку термінологічної лексики (на матеріалі «Енциклопедії кібернетики»). Мовознавство, № 4. с. 3–12.
36. Павельєва, А., Андрусь, Я. (2020). Рівні та різновиди перекладу, Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції “Тенденції та

перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації”. Переяслав: зб. наук. пр.

37. Пілик, В. (2019). Пошук лексичних відповідників під час перекладу турецькомовних газетно-інформаційних повідомлень українською мовою. Закарпатські філологічні студії, 9, с. 171-176.

38. Подолкова, С.В. (2002). Принципи аналізу науково-технічних текстів. Суми: СумДУ, с.34.

39. Сіняговська, І (2014). Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту. Наукові праці. Філологія. Мовознавство, 209 (221), с. 89-93.

40. Скороходько, Е. Ф. (2006). Термін у науковому тексті (до створення терміноцентричної теорії наукового дискурсу). Київ: Логос, с. 99.

41. Солоданюк, Я.В. (2023, 18-19 травня). Наративи сучасної України у світовій геополітиці. Київ, КНЛУ, с. 336-338.

42. Сорокін, С.В. (2002). Система мікросинтаксису турецької мови. Автореф...канд. філол. наук. – К.

43. Сорокін, С.В. (2003). Концепт абсентивності в семантичній структурі турецького абсентив-перфекта // Культура народів Причорномор'я. № 43, с. 233–236.

44. Сорокін, С.В. (2000). Категорія “умовності” в сучасній турецькій мові (на прикладі мови роману Орхана Памука “Біла Фортеця”) // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія “Східні мови та літератури”, вип. 3.

45. Сорокін, С.В. (2003). Категорія перфекта в турецькій мові (функціональний та лінгвокогнітивний аспекти) // Мова і культура, вип. 6.

46. Сорокін, С.В. (2003). Турецький презенс у функціональному аспекті // Проблеми семантики слова, речення, тексту, № 9, с. 336–343.

47. Сорокін, С.В. (2005). Турецький аорист у функціональному аспекті // Вісник Київського національного університету імені Т.Шевченка. Східні мови та літератури, вип. 8, с.29–35.

48. Сорокін, С.В. (2003). Концепт перфектності в семантичній структурі турецького абсентив-перфекта // Культура народів Причорномор'я, с.133–137.

49. Сорокін, С.В., Онищук О.В. (2001). До проблеми диференціації частин сучасної турецької мови // Вісник Київського університету імені Т.Шевченка. Східні мови та літератури, вип. 6.
50. Смущинська, І.В. (2010). Інтернаціоналізми та «хибні друзі» як проблема перекладу. Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. Збірник наукових праць. с. 201-205.
51. Остроушко, О.А. (2010). Лексичні трансформації при перекладі інформаційних текстів українською мовою. Філологічні студії. Лінгвістика і поетика тексту, №5, с. 201–208.
52. Триндяк, І.М. (2018). Хибні Друзі Перекладача» В Текстах Газетно-Публіцистичного Стилю. Закарпатські філологічні студії, с. 67-69.
53. Чередниченко, О.І. (2007). Про мову і переклад. Київ: Либідь. с.248 с.
54. Ateşman, E. (2001). Kültürel Farklardan Kaynaklanan Çeviri Sorunları ve Çözüm Önerileri. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 18(2), 29-35.
55. Babatürk, L. (2021). Kaliteli Çeviri Sorunu Üzerine. MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi, 10 (2), 1449-1456.
56. Catford, J.C. (1996). Linguistic Theory of Translation. Oxford. 230 p.
56. Khvichia, M., Semenova O., Barrow J. (2008). False Friends .Business spotlight. №2.. P.40.
57. Odacıoğlu, M. C. (2011). The Translation of Medical Texts: A Case Study on Arthur C. Guyton and John E. Hall's Textbook of Medical Physiology. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
58. Hatin, B., Mason, I. (1990). Discourse and the Translator. London, New York Longman. 258 p.
59. Harris, Z.S. (1970). Papers in Structural and Transformational Linguistics.. Dordrecht: Springer.
60. Ediskun, H. Türk Dilbilgisi. – İstanbul: REMZİ Kitabevi, 1985; Gencan N.T. Dilbilgisi. – Ankara: AYRAÇ Yayınevi, 2001; Gencan T.N. Dilbilgisi. – İstanbul: Ahmet Sait Basımevi, 1966.
61. Karakul, S. A. (2015). Çeviri uğraşı. Turkish Studies (Elektronik), 10 (4),

63-78.

62. Konu, M. M. (2019). Çeviri edimine dilbilimsel açıdan uygulamalı bir yaklaşım. RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (Ö6), 500-516.

63. Sorokin, S.V. (2003). Türkçe’de İşlevsel Dilbilgisi Araştırmaları // Ёылдыз, № 3, s. 95–102.

64. Tokgöz, O. (1994). Temel Gazetecilik. – Ankara: İMGE Kitabevi.

65. Turkish Journal of Science. URL: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tjos>